

MOCSA KÖZSÉG

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓHOZ ÉS TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖKHÖZ

68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 14. melléklet tartalmi követelményei alapján

2021. NOVEMBER

MOCSA TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA
A TELEPÜLÉSRENDEZÉSI KONCEPCIÓHOZ és a TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK
FELÜLVIZSGÁLATÁHOZ

KÉSZÍTETTÉK	<i>Régészeti szakterületi munkarész:</i>	Takács Károly régész, történész szakértői névjegyzék R4XH98, 17/2011.
	<i>Épített örökségi szakterület:</i>	Wolf Beáta okl. építészmérnök településtervező, névjegyzékszám: TT/1 01-2384
	<i>Tájtörténeti szakterület</i>	Papp Livia Katalin tájépítészmérnök

TARTALOMJEGYZÉK

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT	2
1.1 Történeti leírás	2
1.1.1. Topográfiai leírás	2
1.1.2. Történeti összefoglaló	2
1.1.3. Szakirodalom, levéltári források, forráskiadványok	3
1.1.4. Történeti település- és tájszerkezet alakulása	3
1.2. Régészeti örökség felmérése a közigazgatási területet érintően	8
1.2.1. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek	10
1.3. Védett műemléki értékek értékleltára	16
1.3.1. A világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek	17
1.3.2. Az országos építészeti örökség elemei	18
1.3.3. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhely	18
1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára	18
1.4.1. Településszerkezet	20
1.4.2. Telekstruktúra és az utcák vonalvezetése a belterületen	21
1.4.3. Utcakép vagy utcakép részlet	21
1.4.4. Egyéb településkarakter elemek	23
1.4.5. Építményrészlet vagy az alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás	25
1.4.6. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet	27
1.4.7. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor	30
2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE	31
2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában meghatározó rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.	31
2.2. A változások hatásai	32
2.2.1. A változások hatásai a régészeti örökségre	32
2.2.2. A változások hatásai a történeti településre, település- és tájszerkezetre	33
2.2.3. A változások hatása a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.	33

ELŐZMÉNYEK

Mocsa Község Önkormányzata a jogszabályi előírásoknak megfelelően hosszútávra szóló településfejlesztési koncepciót, majd erre épülően településszerkezeti tervet és helyi építési szabályzatot, valamint annak mellékleteit képező szabályozási terveket készítet. A településrendezési eszközök alátámasztásaként el kell készíteni a 2001. évi LXIV. törvényben és a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendeletben előírtak szerint a Települési Örökségvédelmi Hatástanulmányt is.

Jelen tanulmány a régészeti szakterületi részt és az épített, országosan védett és az egyedi értékeket, valamint a helyi jelentőségű természetvédelmi értékeket összegzi, mutatja be. A település helyi épített és táji értékvédelmi rendelkezései a településkép védelméről szóló 7/2019. (XI. 22.) önkormányzati rendeletbe, annak 2. mellékletébe épültek be.

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1. TÖRTÉNETI LEÍRÁS

Mocsa történeti településmagja Kocs-Mocsai vízfolyás és a Boldogasszonyi-tó nyugati partján alakult ki. Külterületén több kisebb falu is volt, leginkább állattartó telepek, köréjük szerveződött lakótelkekkel, lakóház csoportokkal, melyek közül kettő mai napig megmaradt. Évszázadok során alakult és fejlődött a mai kiterjedésére. A település alakulására, mai formájára legnagyobb hatással a XX. század volt. A település történeti értékeket hordozó épített emlékei döntően a központi belterületen és a megmaradt külterületi telepeken található. Mocsa északi-északnyugati határában található, a Kr.u. I. században alapított római kori Brigetio településhez tartozó, időszakos légiótáborok maradványai, a több ezer éves történeti folytonosság bizonyítékaként.

1.1.1. Topográfiai leírás

Mocsa közigazgatásilag a Közép-Dunántúli régióban, Komárom-Esztergom megye északnyugati részének közepén helyezkedik el. A Komáromi járás székhelyével, Komárommal délről határos, szomszédos, ugyanakkor a Tatai járás központjának, Tatának a vonzáskörzetéhez is tartozik. A közigazgatási terület déli része egy kicsi szakaszon érintőlegesen találkozik. A Nyugat-Magyarországot átszelő M1 gyorsforgalmi út a belterülettől délre, északnyugat – délkelet irányban szeli át a település külterületének déli 1/3-át. Az autópályáról a településre vezető közvetlen lehajtást biztosító csatkozás, kihajtási lehetőség nincsen.

Természetföldrajzi szempontból a Kisalföld nagytájának keleti szegletében, a Bársonyos-dombsor lábánál fekszik, a Győr-Tatai teraszvidék kistájához tartozik.

Mocsa központi belterülete a történeti utak találkozásánál őrződött meg. Jellemzően sík a területe, intenzív művelésű szántóföldek övezik, a területen található két kisebb kiemelkedésen és a déli tájolású dombon szőlőtermesztés, és kisparcellás kertművelés a jellemző. A vízfolyásokat és az azok menti kisebb-nagyobb mélyebb fekvésű területeket gyepek és erdősávok, erdőtömbök kísérik. A Boldogasszonyi-tó körül kiterjedt vízenyős gyepek, nádasok találhatóak.

Az M1 autópálya építéséhez szükséges nyersanyag (építési homok - kavics) kitermelése után maradt kavicsbánya-tavak körül horgászterületek, rekreációs felületek, új élőhelyek alakultak ki.

1.1.2. Történeti összefoglaló

Mocsa első írásos említése a pannonhalmi apátság 1237-40 körüli birtokösszeírásában maradt ránk „villa Macha” néven. Az Árpád-kor folyamán nagyjából királyi harcos jobbágyok és pohárnokok, régies nevükön bocsárok lakták, kisebb részben nemesi föld volt. Jövedelmét a királyné udvartartásának fenntartására rendelték. 1291-ben III. András hitvese Fenenna királyné a jobbágyok és bocsárok faluját Ladomér esztergomi érseknek adta, és ekkor határait is leíratta. Az akkori leírások alapján Mocsa több részből álló település volt: Általmocsa, és Finta-Mocsája, mint különálló települések vannak említve. Finta-Mocsája a mai Boldogasszony-puszta területén, Általmocsa pedig a mai Mocsa helyén terülhetett el.

1425-ben Zsigmond király oklevelében már Kysmoch és Nagymoch falvakat említenek. Mindkettőt a törökök 1543-ban elpusztították, 1593-ban sikertelenül próbálkoznak a betelepítéssel. 1622-ben népesül be újra református magyarokkal. 1715-ben földesura az esztergomi érsek betiltotta a református istentiszteletet és

felosztatta az egyházközséget. A katolikus plébánia 1700-ban jött létre, míg barokk stílusú katolikus templomát 1758-ban építik. 1738-ban elkészül a reformátusok első temploma és iskolája is, míg a jelenleg is álló 1954-ben készül el.

Mocsa mai közigazgatási határa több elpusztult középkori település határának egy részét magába olvasztotta, úgy, mint: Boldogasszony (Ladamér), Billeg (Beled, Belid), Tömörd, Teleki, Csém, Grébics (Gerebecs, Gerencse), Csicsó. Tömörd és Teleki esetében maga a középkori falu is Mocsa jelenlegi határai között keresendő.

Tömörd: az Árpád-korban három falut magába foglaló település volt. Az ősi települést még 1005-ben István király adta a pannonhalmi apátságnak, és az adományt 1093-ban Szent László király és 1216-ban III. Ince pápa is megerősítette. A török „temir” = vas szóból magyar – „d” képzővel képzett Tömörd helyneveink vasműves helyeken fordulnak elő, az utóbbi etimológiát támogatja a Mocsa falu Tömörd felé eső határában 1291-ben jelzett Rednek (szl. rednik-vasműves) helynév is.

A tatárjárás előtt már három faluból álló Tömördön lovas jobbágyok, ácsok, kocsigyártók és udvarnokok éltek. Templomát a Mindenszentek tiszteletére építették és szentelték fel. 1226-ban a falu jövedelmét az apátság világítására, díszítésére fordították. A tatárjárás a települést elpusztította, megmaradt lakói egy faluba tömörültek.

1537-ben possessio Themurd alakban van említve. 1656-ban a pannonhalmi főapát Farkas Andrásnak adja zálogba, aki 1660-ban Eölbey Mártonnak és Tarchy Jánosnak adja át, de ezektől kilenc évvel később ismét visszaveszi. Idővel azután a főapátság ismét magához váltja és az esztergomi érsekséggel tovább is közösen birtokolja.

A középkori falu helyét az újkori Tömörd-puszta helyén, illetve környékén kereshetjük, Mocsától dél-délkeletre.

Teleki (Telki): Mocsa mai határának északnyugati része az Árpád-korban Teleki néven királynéi birtok volt (**Populi domine regine de Theluky**). A falu elnéptelenedése vagy átköltözése után Szent Kereszt tiszteletére szentelt temploma a maradék falurész és Mocsa elválasztó határára esett (az 1291-es határleírás szerint). A falut a késő középkorban már nem említik. Helyét Mocsától nyugat-északnyugatra, a Kőhányás-dűlőben, a Kőhányás-kút körül kereshetjük.

1.1.3. Szakirodalom, levéltári források, forráskiadványok

Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. IV. Budapest, 1998. 511.*

Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I. Bp., 1897. 25.*

Vende Aladár: *Komárom vármegye községei. In: Magyarország vármegyéi és városai. Komárom vármegye és Komárom sz. kir. város Szerk.: Borovszky Samu. Bp., 1910.*

Mohács előtti oklevelek a Pest Megyei Levéltárban: *átiratok és regeszták. Szerk. és a mutatót kész. Balázs Gábor, Kiss Anita, Schramek László Péter. Bp., 2007.*

Vályi András: *Magyarországnak leírása. I. Buda, 1799.*

Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára. Harmadik kiadás. Budapest, 1983. 628.*

Karácsonyi János: *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Budapest, 1900. 264-265.*

Magyarország műemléki topográfiája. VI/2. 172.

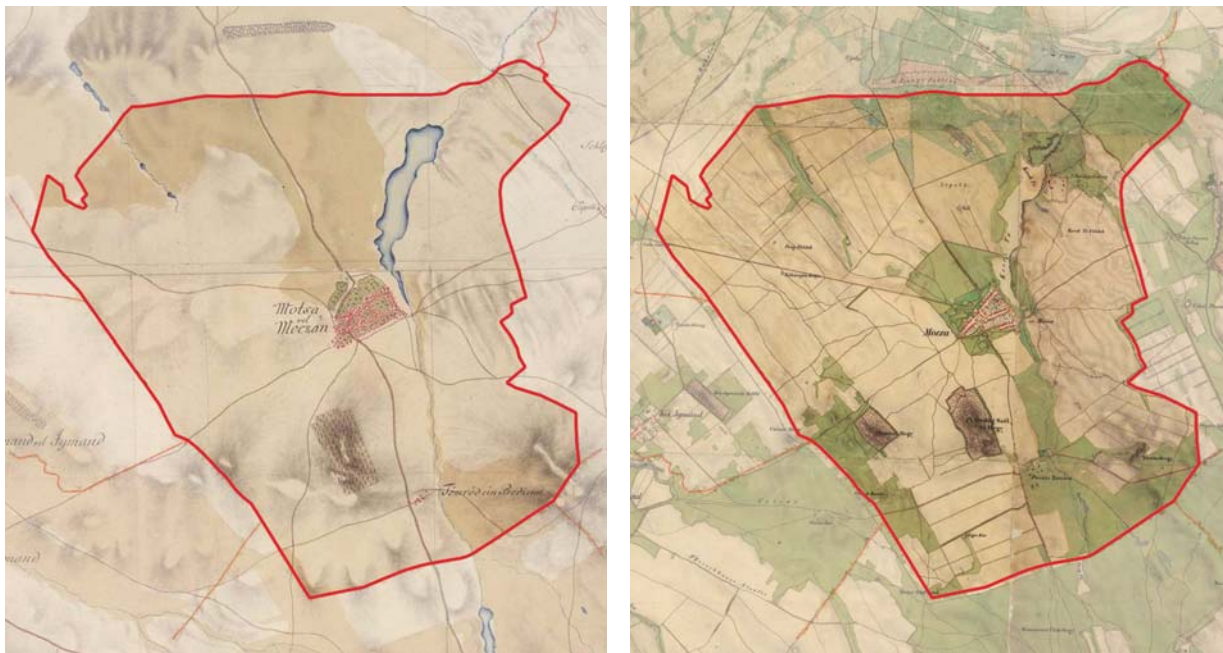
Szakály Ferenc: *Magyar intézmények a török hódoltságban. Bp., 1997.*

1.1.4. Történeti tájszerkezet alakulása

A település tájhasználatának alakulása, változása az I. katonai felmérés (1763-1787), a II. katonai felmérés (1806-1869), a III. katonai felmérés (1869-1887), a Magyar Királyság területét lefedő, 1:25.000 léptékű (1869-1887) történeti térképek vonatkozó szelvényein, valamint a Google Earth közelmúltban készült műholdfelvételein keresztül kerül bemutatásra. A XVIII. század közepét megelőző korábbi állapotokról a vonatkozó szakirodalmak alapján tájékozódhatunk.

Mocsa területén a késő bronzkori emlékek a legkorábbiak. Ezek és a későbbi Árpád-kori emlékek eredete bizonytalan, intenzitása változó, időszakos telepek nyomait mutathatják. A település közigazgatási határának északi-északnyugati részén a Kr.u. 1. században alapított Brigetio római település körüli ideiglenes légiótáborok telepeinek nyomait fedezték fel. Első írásos említése 1237-40-ből való, *Macha* alakban. 1266-ban nagyjából királyi harcos jobbágyok és pohárnok *bocsárok* lakták. Jövedelmét a királyné udvartartásának

fenntartására rendelték. 1291-ben III. András hitvese Fenenna királyné *Ladomér* esztergomi érseknek adta, s ekkor határait is leírta. A falut a törökök 1543-ban elpusztították, 1622-ben népesül be újra református magyarokkal.

MOCSA AZ I. (1784) ÉS A II. (1882) KATONAI FELMÉRÉS IDEJÉN (FORRÁS: WWW.MAPIRE.HU)

Az I. katonai felmérés idején (1784) már Motsa néven a mai falu betelepült központi része látszik, és a szomszédos települések magjai is felfedezhetők. A külterületen a szántó és legelő dominál, erdőterületek egyáltalán nem jelennek meg a térképen. A mai lakott helyek közül Tömördpuszta, Naszály területén Grébics és Billegpuszta is látható.

Mocsa a patak melletti szárazulaton az utak találkozásánál alakult ki. A változatos domborzati formák ábrázolása mellett a tájban a legjelentősebb vízrajzi elem a Boldogasszony tó. A tó kiterjedése a maihoz hasonlóra becsülhető a térkép alapján. A tóparton, vagy annak közelében jelentős fás állományt vagy beépítést nem jelöl a térkép. A külterület északnyugati részén látható vízfolyás-vízfelület – tóka füzére a Szilas-völgyi patak.

Az Öreg-hegyi szőlő már ekkor is szőlőhegy, máshol Mocsa területén szőlőművelés nem látszik. A mai erdőterületek, a Gyurgyal-csúcs, Gólya-hegy, Jánosházi erdő területén erdőt a térkép nem ábrázol. A település külterületének jelentős részén szántóterületeket látunk, de kiterjedt rét, kaszáló területek is voltak ekkor, a vizesebb, mélyen fekvő részeken elsősorban. A szántásra a domborzat miatt nem alkalmas lejtőkön legeltetés zajlott.

A II. katonai felmérésen a település fejlődését láthatjuk. A beépítés kis mértékben nőtt, a belső területek is tovább sűrűsödtek. A térképen már kivehető a falu temetője a belterület nyugati határában, további külterületi lakott helyek, puszták jöttek létre, uradalom, birtokközpont részeként. Megjelenik a Kerek Tó - Boldogasszony tó mellett Boldogasszony puszta kerített területe épületekkel. A korábbi legeltetéssel hasznosított földek egy része szántó művelésbe került, a vizes élőhelyek is csökkentek, bár a vízrajzban jelentős változás nem látható. Az Öreg-hegy (Ördög Szőlő Hegy) mellett már a Haraszi-hegyen is szőlőművelés látszik, de erdők még ekkor sincsenek.

A III. katonai felmérésen (1882) a tájhasználat a korábbihoz képest alig változott, csupán újabb szántóterületek jelentek meg a legelők egy részén. A vízfolyások, mélyebben fekvő területeken továbbra is rétek találhatóak. A szántóföldeken egyre több fasor, fás mezsgye látható. A település beépítése nem nőtt jelentősen, még mindig csak Mocsa mai belterületének északi része, jellegzetes ék alakú beépítés legyező-szerű utcarendszerrel.

Az 1941-es topográfiai térkép vonatkozó szelvénye alapján a település tájhasználatát alig változott a 19. századi állapotokhoz képest: a jó adottságú területeket továbbra is szántók, a vizes vagy meredekebb domboldalatokat rétek, legelők foglalják el. A belterülettől keletre új beépítés jelenik meg a mai Újtelep területén. A puszták is

növelik a beépítésüket és a Boldogasszonyi tó felülete jelentősen megnő, a korábban vizes, vízparti területek is vízfelületként kerültek ábrázolásra – a tó formája, kiterjedése így lényegesen összetettebb, mint korábban. Megjelennek az erdőterületek a Jánosháza és Gólya hegy területén, a mai kiterjedéshez képest még kisebb mértékben.

Az M1 gyorsforgalmi út és annak építési munkái hatására jelentősen átalakult Mocsa külterülete. Tatabánya-észak csomóponttól, a 66-os kilométerszelvénytől a komáromi csomópontig, a 86-os szelvényig 1975-ben készült el a pálya bal oldala. Csak 1990-re épült meg a 66–105 szelvények közötti a hiányzó jobb oldali útpálya is.

A megépült út nyomvonala, a közigazgatási területen belül jelenős elválasztó hatása a földrésztetek közötti átjárhatóságot tekintve. Az út fejlesztésekkel együtt járt a térségben, a kavicsbányászat fellendülése, részben az útépités miatt a Kisalföld területén és Mocsán is több felszíni bánya nyílt és jelentős kitermelés zajlik máig. A kavicsbányató rendszerint a kitermelés felhagyását követően horgásztóvá alakul, ezzel egy új táji, turisztikai vonzerő keletkezik. A visszamaradó tőrendszer a táji elemeket gazdagítja, csökkenti a tájhasználati egységiséget.

A XX. század második felében a hagyományos állattartás átadta a helyét az intenzív telepeken történő állattenyésztésnek. Mocsa területén is jelentős állattartó telepek létesültek, melyek máig üzemelnek. A legeltetés és kaszálás helyett a takarmánytermesztés a jellemző a környező földeken. A tájhasználatból szinte teljesen eltűntek a vizes, mocsaras területek, a térség vízrendezésével a legtöbb terület művelhetővé vált.

A 2000-es évekre már tőrendszerek alakultak ki a bányászat hatására a külterületen. Ezzel párhuzamosan a Boldogasszony tónak a vízfelülete erősen visszahúzódott. Új gazdasági tevékenységek telephelyei jelentek meg a főutak mentén, a külterületen, a meglévő mezőgazdasági üzemek, állattartó telepek mellett. A Boldogasszony-puszta területén fokozatosan jelentek meg a lakóépületek és az üdülő épületek. A Kocs-Mocsai vízfolyás rendezésével itt is megszűntek a vizes területek, a patak egyenes mederben halad.

A hagyományos szőlőhegyek kertjei, részben üdülő használatúvá alakulnak, a nem művelt telkek beerdősödnek.

A térség úthálózatában a fő összekötő utak máig a történelmi utak nyomvonalán haladnak, kivétel ez alól a 8142. jelű országos összekötő út, amely a belterület északi részén új, kedvezőbb kanyarív nyomvonalra került. Változott az utak nyomvonala az M1 gyorsforgalmi út megépítése miatt, ezt külön szintben keresztezi a déli irányba tartó 8142. jelű összekötő út és az Igmándi út.

Mocsa területéről elmondható, hogy mára visszaszorult vizes élőhelyek kiterjedése, vízparton kívül természetközeli táj nem maradt fenn, minden művelt kultúrtájja alakult, a történelmi legeltetéses állattartás és a kaszálás is csak nyomokban lelhető fel. A legjellemzőbb az intenzív szántóföldi művelés, felszíni bányászati tevékenység. A feldolgozóipar a külterületen a szerkezeti jelentőségű utak környezetében helyezkedik el, több tömbben.

1.1.4.2. Történelmi településszerkezet, településmag alakulása

Mocsa területén a bronzkortól kezdve különböző helyeken alakultak ki időszakos telepek. A falu biztosan a középkortól létezik. Értékelhető, jól beazonosítható és elemezhető nyomai a katonai felmérések idejéből lelhetők fel. Az összetett szerkezetű falu 6-7 utcából, 150-170 házból állt. A falu központjában látható a templom. A mostani Tópart utca – Kis utca – Győri út – Szőlő utca – Csillag utca által határolt terület a történelmi mag. A szerkezete vegyes halmaz és úti-falu vegyesen. Az út mellé sorolt lakóházakhoz jelentős méretű kertek tartoztak.

**MOCSA A 2000-ES ÉVEKBEN KÉSZÜLT ORTOFOTÓN
(FORRÁS: BFKH ADATSZOLGÁLTATÁS)**

A XVIII. századra kiépült és napjainkig tovább épített a belterületi településszerkezete, utcahálózata vonalvezetésben. Sokszor az utcák közterületi szélességében is, teleknagyságokban, portahasználatban, telken belüli épület elhelyezésben.

Az **I. katonai felmérés (1784)** során „Motsa” néven került a térképre a falu. A településmagot északról gyepek és legelők – valószínűleg vizenyős területek -, délen szántók határolták. A település a Kocs - Mocsai-patak melletti szárazulaton az utak találkozásánál alakult ki.

A falu központját ugyanúgy a Hősök tere, azaz a mai helyén található római katolikus templom és a körülötte felépült házak halmazos kerete alkotta. A lakóházak közötti beltelkek mérete kisebb, az állattartásra is alkalmas kültelkek méretei nagyobbak. Délen a településmag határát a mai Csillag utca északi oldalán egy ház sor alkotta. Északon, a Szőnyre vezető főút mellett nagy kertek, kültelkek kapcsolódtak a falu beépült részéhez. A bevezető országút mentén régen mindig feszületet állítottak, amit jelöltek a térképen is. A délkeleti határban, a Naszályra vezető (ma 8141 jelű úton a Kocs - Mocsai-patak felett a mai helyéhez közel híd vezetett át. A temető mai helyén, település északnyugati határában egy keresztet ábrázol a térkép.

A TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSMAG AZ I. (1784) KATONAI FELMÉRÉS IDEJÉN (FORRÁS: WWW.MAPIRE.HU)

A **II. katonai felmérés (1882)** részletesebben ábrázolja a településmagot és környezetét, a XIX. század végi kataszteri térképekkel kiegészítve a településmag kiterjedt vizsgálatát teszi lehetővé. A korábbi 1784-es felméréshez képest a település nem növekedett, délnyugaton és délkeleten kissé átrendeződött: a Csillag utca nyugati végén sorolva álló hosszházak helyén egy gyepekkel övezett birokközpont látható, délkeleten pedig a Csillag utca keleti része kétoldalas beépítésűvé válik.

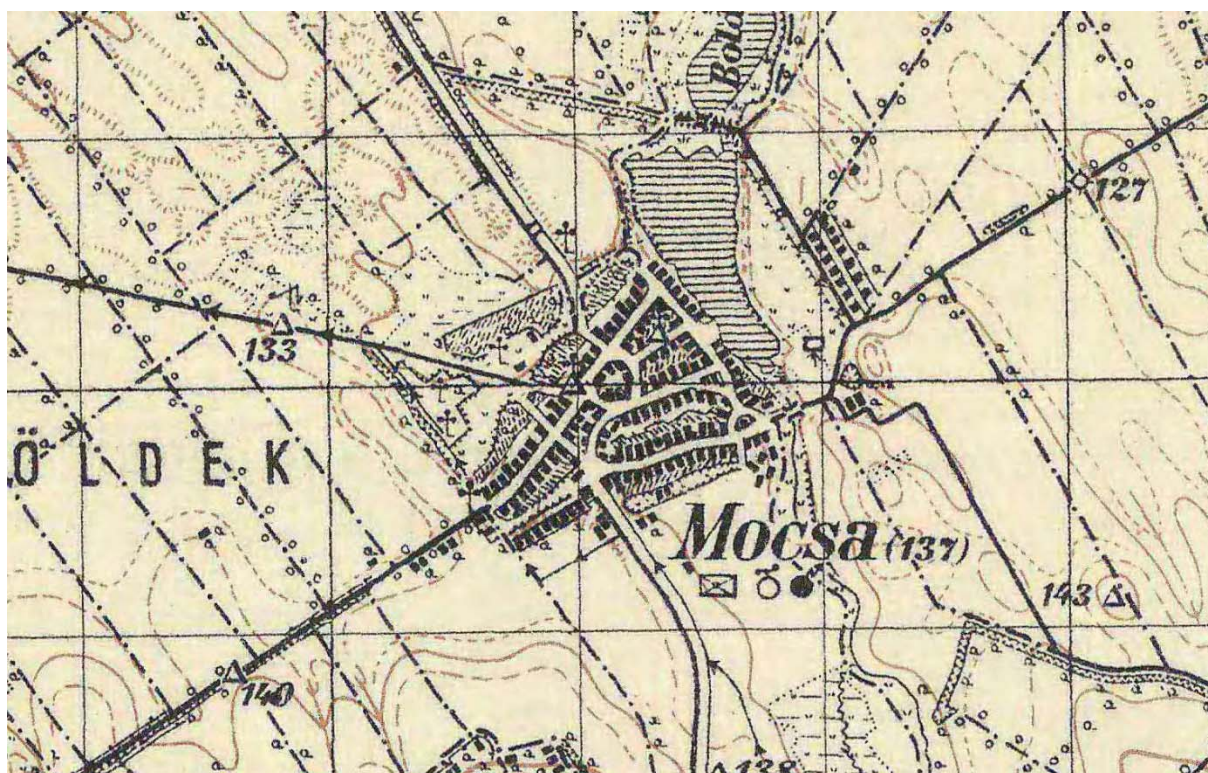

A telkek oldalhatárán álló lakóházak hátsó traktusához közvetlenül fából épült gazdasági épületek csatlakoznak. A fő és melléképületeket veteményesek, gyümölcsösök övezhették. A falu belső részeit minden irányból gyepek keretezték. Északon a korábbi kültelkek megmaradtak, a kataszteri térkép alapján keskeny, hosszú parcellákon folyt a kertművelés. Az út menti kereszt ugyanúgy látható. A Kocsra vezető út és a mai Szőlő utca sarkán is látható egy kereszt a határon. Mindkettő környezetében ma is áll egy-egy feszület. A térkép a mai helyén, az északnyugati határban ábrázolja a temetőt.

MOCSA A II. (1882) KATONAI FELMÉRÉS IDEJÉN (FORRÁS: WWW.MAPIRE.HU)

MOCSA A 19. SZÁZAD VÉGI KATAZTERI FELMÉRÉS IDEJÉN (FORRÁS: WWW.MAPIRE.HU)

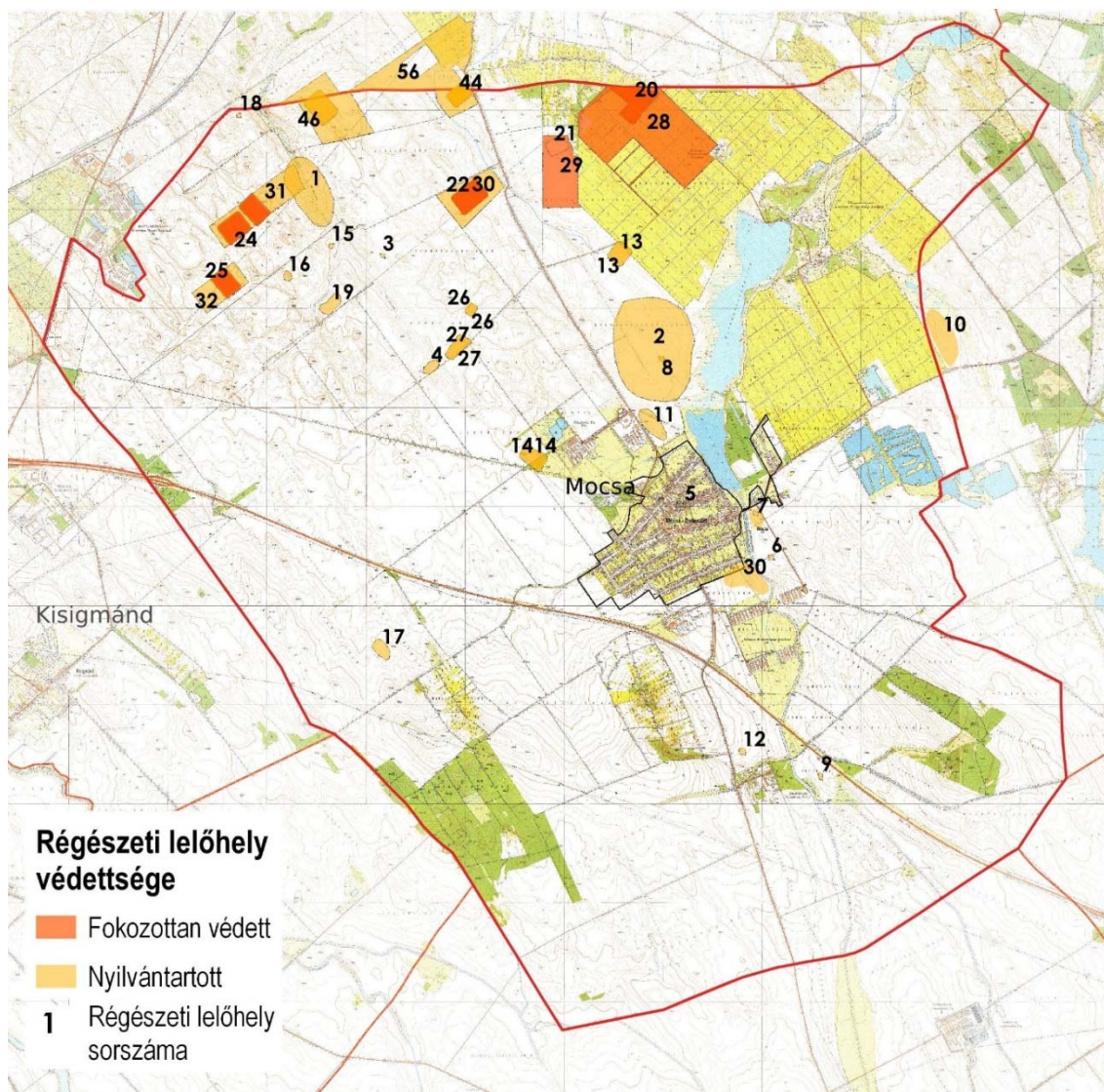

MOCSA AZ 1941-ES KATONAI TÉRKÉPEN (FORRÁS: WWW.MAPIRE.HU)

Az **1941-ben készült katonai térkép** szerint a történeti településmag a korábbiakhoz képest alig változott, egyedül a Csillag utca bővült délnyugati irányban. A lakóházakhoz tartozó és az északon található kertes terület és a hozzá vezető út menti kereszt is megmaradt. A település korábban övező gyepek csak északon maradtak meg. A falutól és a Boldogasszony-tótól keletre már láthatók Újtelep telkei, lakóházai. A Templom közben a Református templom a korábbi helyén látható, 1945-ben leégett, majd mai helyére került az Öreg utcában.

A későbbiekben a 60-as évektől kezdve a település déli-délnyugati irányban bővült szabályos hálós vezetésű, kiszolgáló utcákkal. Az új úthálózat szabályosabb teleszerkezetet eredményezett, a korábbiakhoz képest. A légifotók, kémfotók felvételek alapján, két új utca nagy része teljesen beépült, a Kocsra vezető út két oldalán. Az Igmándi út mellett is új lakóutcák és beépítés jelenik meg, a falu területe 40-50%-al nőtt az elmúlt 50-60 évben. A külterületi beépített területek, majorok, állattartó telepek és lakóterületek „puszták” a település tájtörténeti hagyományához szorosan kapcsolódnak: a régmúltban valószínűleg pásztorkodás folyhatott, a XVI. századtól földesúri majorságok rendezkedtek be, a XIX. századtól az agrárüzemi termelés koncentrációjával önálló kis településsé tanyaközponttá fejlődtek, alapszerkezetük az 1945 utáni államosítással is fennmaradt. A puszták a birtokközpontok üzemviteli, igazgatási központjai voltak, itt laktak a munkások, zsellérek, cselédek. A XX. század végi privatizáció során először a helyi elitek, továbbiakban gyakran távoli vállalkozók, vállalkozói csoportok vásárolták fel. A belterületől északra és délre állattenyésztő üzemek jelennek meg, pl.: a mai sertéstelep és mezőgazdasági üzem.

1.2. RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG FELMÉRÉSE A KÖZIGAZGATÁSI TERÜLETET ÉRINTŐEN

Mocsán összesen 30 régészeti lelőhelyet tartanak nyilván, minden nagyobb régészeti korszak emlékényaga képviselve van, melyek különféle védeltséget élveznek. A védett és nyilvántartott régészeti lelőhelyek jellemzően a belterülettől északi-északnyugati irányban helyezkednek el.

A régészeti lelőhelyek közül a **20-25., a 28. és a 29. számú fokozott védelem alatt áll**, illetve a későbbiekben tárgyalt világörökségi várományos területek kijelölésének alapjául szolgált. A lelőhelyek a belterülettől északra-északnyugatra helyezkednek el, **Brigetio** római kori településhez tartozó légiótáborok maradványait mutatják. Brigetiot a Kr.u. I. században alapították, a pannóniai határt (limest) védő légiótáborok egyike volt, később fontos katonai központ lett. A kiépített úthálózatnak köszönhetően a tartomány belső városaival is kapcsolatban állt. A katonai tábor köré a katonákat kiszolgáló kézművesek és iparosok települtek, majd megindult a polgárosodás és a település fejlődése. Brigetio három részből állt: a Vág folyó torkolatával szemben, a mai Komárom területén volt a katonaváros, Szöny keleti részén a polgárváros, délre pedig az állandó és időszakos légiótáborok települtek. **Mocsa területére főként időszakos, lovas és gyalogos segédcsoportok számára épült, védőárok övezte egyszerű földerődítmények esnek. Ezek lehetőleg helyben megőrzendő, reprezentatív és bemutatásra érdemes régészeti emlékek.** A tervezett fejlesztések közül a naperómű-park beépítésre nem szánt különleges területének meghatározásánál elsődleges szempont volt a fokozottan védett régészeti értékek sértetlensége és a kapcsolódó világörökségi várományos kijelöléssel való összhang. A fejlesztés az említett értékek közül egyik lehatárolását sem érinti, a régészeti elemek és a világörökségi terület megőrzését sem veszélyezteti.

Belterületen, belterületet vagy beépített területet érintően 2db – Lke jelű kertvárosias területfelhasználáshoz tartozó – régészeti lelőhely található. **Az 5. számú egy beépítetlen telket érint az Öreg utca – Szűk utca kereszteződésében, ahol egy középkori telep nyomait találták.** A területen rendszeresen művelt és fenntartott veteményes- és gyümölcsöskert található, **a különféle építkezések és infrastrukturális beruházások következtében a régészeti jelenségek bolygatottságával lehet számolni, és veszélyeztettségük a jövőben is fennáll.** A 30. számú a délkeleti határ kertjeit érinti, a régészeti szakvélemény szerint a jelenleginél feltehetően nagyobb kiterjedésben terül el a beépített részeket is érintően. A régészeti lelőhellyel érintett telteken bármilyen építési tevékenység megkezdése előtt az országos jogszabályokban meghatározottak szerint kell eljárni. A régészeti lelőhelyek védelmét az eljárási rend jogszabályi változása és az ingatlan-nyilvántartási bejegyzések hiánya nehezíti (a tulajdoni lapra a régészeti lelőhely többnyire nincsen felvezetve, sokszor nincsen engedélyeztetési eljárás, csak bejelentési eljárás van.)

A külterületen elhelyezkedő további – **1-19., 26. 27. és 30. – lelőhelyek nagyobb része évtizedek óta intenzív mezőgazdasági művelés alatt áll**, néhány a vízfolyásokat kísérő erdő, illetve gyepes sávban helyezkedik el. A település területén minden nagyobb régészeti korszak emlékényaga képviselve van: őskori, avar kori, Árpád-kori, Karoling-kori, római kori, középkori, kora újkori.

Az intenzív talajművelésnek, elsősorban a mélyszántásnak a lelőhelyeken negatív hatásai vannak. Amennyiben ezeken a területeken fennmarad az intenzív talajforgatásos művelés, akkor jelentős károk keletkezhetnek a kulturális örökség elemeiben.

Tényleges, illetve korábban kijelölt és jelen felülvizsgálatban továbbvitt fejlesztés az alábbi nyilvántartott lelőhelyet érinti:

- Korábban kijelölt Gksz jelű kereskedelmi szolgáltató területfelhasználásba sorolt gazdasági fejlesztési terület található a belterület északi határa közelében a Kertalja dűlőben. A mezőgazdasági művelés alatt álló földrészetek északkeleti határát a 2. sz. lelőhely érinti. Míg a Kmü jelű beépítésre szánt különleges mezőgazdasági üzemi telekkel szemben a 11. sz. lelőhely a kijelölt Gksz jelű kereskedelmi szolgáltató területfelhasználás területnagyságának közel 50%-át lefedti. Évtizedek óta intenzív mezőgazdasági művelés alatt állnak a földrészetek, a leletanyag sérülése bizonyos.
- Jelen felülvizsgálat kapcsán kijelölt fejlesztés a Boldogasszony-tótól és az Újteleptől délre tervezett Lke jelű kertvárosias besorolású lakóterületi régi és új kijelölés, melynek északi, a Kocs - Mocsa-patakhoz közelebb eső része a 7. lelőhelyet részben érinti. Régészeti lelőhely a majdan kialakuló építési telkek hátsókerter, építésre nem használt részét érinti. A szabályozási terv a telek be nem építhető részeként kezeli a lelőhelyi lehatárolást. A fejlesztési lehetőség a régészeti lelőhelyet nem veszélyezteti.

A jelenlegi használatok jellemzően nem változnak, a fejlesztések régészeti emléket nem veszélyeztetnek, vagy nem szüntetik meg. Védelmük hosszú távon is biztosított.

1.2.1. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

1. lelőhely. Szila-patak völgye (48171).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: középkor.

Leírás: A lelőhely a község határának északnyugati részén, a Szila-patak völgyében található, a patak két oldalán kb. 800 méter hosszan húzódik. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A felszíni leletanyag különösen a nyugati oldalon sűrűsödik. A lelőhelyet V. Vadász Éva, Vékony Gábor (1969), Kisé Cseh Julianna (2004) és László János (2009) terepbejárásai alapján ismerjük.

Forrás: Kuny Domokos Múzeum Régészeti Adattára (továbbiakban: KDM Rég. Ad.) 2006.4.; KÖH 600/857/2005.; KÖH 600/4997/2009.; KÖH 600/0083/2010.

Helyrajzi számok: 0408/1, 0408/2, 0408/3, 0408/4, 0408/5, 0408/6, 0408/7, 0408/8, 0408/9, 0381/6, 0381/133, 0381/132, 0381/131, 0381/130, 0381/129, 0381/128, 0381/127, 0381/126, 0381/125, 0381/124, 0381/123, 0381/122, 0381/121, 0381/120, 0381/119, 0381/118, 0381/136, 0381/135, 0404, 0381/150, 0381/149, 0381/148, 0381/147, 0381/146, 0381/145, 0381/144, 0381/141, 0381/140, 0381/139, 0381/138, 0381/142, 0381/137, 0381/143, 0381/134, 0381/154, 0381/153, 0381/152, 0381/151, 0401/2, 0381/117.

2. lelőhely. Boldogasszony-dűlő (49380).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: középkor.

Leírás: A nagy kiterjedésű telepnyom a községtől közvetlenül északra, a Boldogasszonyi-tó és a Mocsa-Szőnyi út közötti Boldogasszonyi-dűlőben található. A terület szántóföldi művelés alatt áll. A lelőhelyet V. Vadász Éva és Vékony Gábor 1969-es, valamint Kisé Cseh Julianna 2004-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük. A lelőhely magában foglalja a 8. lelőhely területét is.

Forrás: KÖH 600/1188/2005.; KÖH 600/3820/001-003/2009.

Helyrajzi számok: 0507/10, 0540/8, 0507/27, 0507/28, 0507/29, 0538, 0507/26, 0507/25, 0507/24, 0507/23, 0540/9, 0540/7, 0507/21, 0507/22, 0507/20, 0507/3, 0510, 0507/30, 0507/31, 0507/8, 0507/9, 0507/7, 0507/4, 0507/5, 0507/6, 0515/2.

3. lelőhely. Szila-patak völgye 2. (55869).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: késő római kor.

Leírás: A lelőhely Mocsa külterületének északnyugati részén, a Szila-völgyi-pataktól keletre, a Szila-patak keleti oldalán található. A terület szántóföldi művelés alatt áll. A felszíni gyűjtés során kerámiatöredékek mellett bélyeges téglák is kerültek elő. A lelőhelyet V. Vadász Éva, Vékony Gábor (1969), Kisé Cseh Julianna (2004) és László János (2009) terepbejárásai alapján ismerjük.

Forrás: KDM Rég. Ad. 2006.4.; KDM Rég. Ad. 158-79.; KÖH 600/4997/2009.; KÖH 600/0083/2010.

Helyrajzi számok: 0402/2, 0422/5, 0424.

4. lelőhely. Szila-patak völgye 3. (55870).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: késő bronzkor, középkor.

Leírás: A lelőhely Mocsa külterületének északnyugati részén, a Szila-völgyi-patak forrásától északkeletre emelkedő kisebb kiemelkedés tetején helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet V. Vadász Éva, Vékony Gábor (1969), Kisé Cseh Julianna (2004) és László János (2009) terepbejárásai alapján ismerjük.

Forrás: KDM Rég. Ad. 2006.4.; KDM Rég. Ad. 158-79.; KÖH 600/4997/2009.; KÖH 600/0083/2010.

Helyrajzi számok: 0422/1, 0428.

5. lelőhely. Belterület (55871).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: középkor.

Leírás: A lelőhely a község belterületén található. Az Öreg utcából, pontos kormeghatározás nélküli leletgyűjtés került elő. A lelőhelyen a kertművelés és egyéb földmunkák során számítani lehet bolygatásra, esetlegesen újabb leletek előkerülésére. A lelőhelyet Kisé Cseh Julianna 2004-ben végzett helyszíni szemléje alapján ismerjük.

Forrás: KDM Rég. Ad. 2006.4.; KDM Rég. Ad. 71-73.

Helyrajzi számok: 284, 289, 290, 292, 216.

6. lelőhely. Kocs-mocsai patak (55872).

Régészeti jelenségek: **Bizonytalan jellegű leletek: római kor, avar kor, Karoling-kor.**

Leírás: A lelőhely a Kocs-mocsai-patak keleti oldalán, a falu délkeleti széléhez közel helyezkedik el. A leletanyag kisebb területen koncentrálódik, de szórványosan nagyobb területen is kiterjed. A lelőhely jelenleg is mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet V. Vadász Éva és Vékony Gábor 1969-es, valamint Kisné Cseh Julianna 2004-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KDM Rég. Ad. 2006.4.; KDM Rég. Ad. 158-79.

Helyrajzi számok: 033/1.

7. lelőhely. Naszályi úti híd (55873).

Régészeti jelenségek: **Bizonytalan jellegű leletek: késő bronzkor (urnasíros kultúra). Felszíni telepnyom: késő középkor, kora újkor.**

Leírás: A lelőhely a Kocs-Mocsai-patak (Tömördi-víz) partján, a patak és a Naszályi út kereszteződésénél lévő hídtól közvetlenül délre található. A mintegy 200 méter hosszú telepnyom a patak völgyét határoló domboldalon helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet V. Vadász Éva, Vékony Gábor és Kisné Cseh Julianna terepbejárása (1969, 2004), valamint Takács Károly helyszíni szemléje (2020) alapján ismerjük.

Forrás: KDM Rég. Ad. 2006.4.; KDM Rég. Ad. 158-79.; a szerző felszíni gyűjtése (2020. március 19.).

Helyrajzi számok: 033/12, 13, 14, 15, 16.

8. lelőhely. Asszony-tó (55874).

Régészeti jelenségek: **Bizonytalan jellegű leletek: őskor. Felszíni telepnyom: középkor.**

Leírás: A lelőhely a községtől északra, a Mocsa-szőnyi út és a Boldogasszony tó között, a tószűkületen átvezető hídtól északnyugatra helyezkedik el. A terület jelenleg is mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet V. Vadász Éva és Vékony Gábor 1969-es, valamint Kisné Cseh Julianna 2004-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KDM Rég. Ad. 2006.4.; KDM Rég. Ad. 158-79.

Helyrajzi számok: 0507/24, 0507/23.

9. lelőhely. Tömörd-pusztá 1. (55875).

Régészeti jelenségek: **Felszíni telepnyom: ismeretlen kor.**

Leírás: A lelőhely Tömörd-pusztától keletre, a Kocs-mocsai-vízfolyás keleti oldalán, a patak és az M1 autópálya közötti területen helyezkedik el. A lelőhelyet a mezőgazdasági művelés bolygatja. A lelőhelyet V. Vadász Éva és Vékony Gábor 1969-es, valamint Kisné Cseh Julianna 2004-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KDM Rég. Ad. 2006.4.; KDM Rég. Ad. 158-79.

Helyrajzi számok: 0104/3, 0104/4.

10. lelőhely. Billegi Lapos (44623).

Régészeti jelenségek: **Felszíni telepnyom: középkor.**

Leírás: A lelőhely a községtől keletre vizenyős, lapos ártérből szigetszerűen kiemelkedő keskeny dombháton helyezkedik el. A lelőhely Naszály közigazgatási területén található, de érinti Mocsa határát is. A lelőhelyet V. Vadász Éva és Vékony Gábor 1969-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/2137/2004.

Helyrajzi számok: 0252.

11. lelőhely. TSz major (54202).

Régészeti jelenségek: **Felszíni telepnyom: középkor.**

Leírás: A lelőhely a falu északi szélén, a TSz-majorral szemben, közvetlenül a szőnyi út mellett található. A terület szántóföldi művelés alatt áll. A lelőhelyet V. Vadász Éva és Vékony Gábor 1969-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/845/2006.

Helyrajzi számok: 0506/3, 0506/5, 0507/37, 0507/3, 0507/2, 0506/4, 0507/38.

12. lelőhely. Tömörd-pusztá 2. (55876).

Régészeti jelenségek: **Bizonytalan jellegű leletek: római kor, középkor.**

Leírás: A lelőhely Tömörd-pusztától közvetlen északra a Kocs-mocsai műút és a Kocs-mocsai-patak által bezárt területen található. A középkori leletanyag valószínűleg összefüggésben van a pusztától keletre található középkori teleppel. A lelőhely területe mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet V. Vadász Éva és Vékony Gábor 1969-es, valamint Kisné Cseh Julianna 2004-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KDM Rég. Ad. 2006.4.; KDM Rég. Ad. 158-79.

Helyrajzi számok: 026/3, 026/4, 026/5.

13. lelőhely. Brigetio XVII. tábor (62506).

Régészeti jelenségek: **Tábor: római kor.**

Leírás: A lelőhely Mocstától kissé északra, a Szönybe vezető úttól keletre és a Boldogasszonyi-tótól nyugatra egy 1951-ben készített légi felvételen téglalap alakú keret látható, amely minden bizonnyal egy római földtábor árka. A lelőhelyen Visy Zsolt és Varga Gábor 2010-ben terepbejárást végzett.

Forrás: Visy Zsolt: A ripa panonica Magyarországon, Bp., 2000. 36.; KÖH 600/1356/2011.; KÖH 604/0001/76/2010.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.

Helyrajzi számok: 0507/35, 0535/34, 0537, 0539/4, 0539/5, 0539/6.

14. lelőhely. Brigetio XVIII. tábor (62508).

Régészeti jelenségek: **Tábor: római kor.**

Leírás: A lelőhely a községtől északnyugatra, a volt TSz-telep nyugati oldalán, nagyrészt mezőgazdasági művelés alatt álló területen helyezkedik el. Egy 1951-ben készített felvételen itt egy olyan téglalap alakú terület látszik, amely valószínűleg római tábor volt. A lelőhely területén Visy Zsolt és Varga Gábor 2010-ben terepbejárást végzett.

Forrás: Visy Zsolt: A ripa panonica Magyarországon, Bp., 2000. 36.; KÖH 600/1356/2011.; KÖH 604/0001/76/2010.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.

Helyrajzi számok: 0474/1, 0474/2, 0475, 0476/1, 0476/2, 0479/3.

15. lelőhely. Tófenék-dűlő 2. (72293).

Régészeti jelenségek: **Felszíni telepnyom: Árpád-kor.**

Leírás: A lelőhely Mocsa külterületének északnyugati részén, a Szila-völgyi-pataktól közvetlenül nyugatra, egy kisebb, lapos kiemelkedésen található. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A felszíni leletek alacsony intenzitással kerültek elő. A lelőhelyet László János 2009-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/0083/2010.

Helyrajzi számok: 0379/8.

16. lelőhely. Tófenék-dűlő 1. (72295).

Régészeti jelenségek: **Felszíni telepnyom: római kor.**

Leírás: A lelőhely Mocsa külterületének északnyugati részén, a Szila-völgyi-pataktól nyugatra, egy kisebb, lapos kiemelkedésen található. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A felszíni leletek alacsony intenzitásban kerültek elő. A lelőhelyet László János 2009-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/0083/2010.

Helyrajzi számok: 0379/5, 0379/4.

17. lelőhely. Nyéki-haraszt (72297).

Régészeti jelenségek: **Felszíni telepnyom: római kor.**

Leírás: A lelőhely Mocsa külterületének nyugati részén, az M1-es autópályától délre, egy kis relatív magasságú dombhát oldalában és alján helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A felszíni leletek közepes és nagy intenzitással jelentkeztek. A lelőhelyet László János 2009-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/0083/2010.

Helyrajzi számok: 0324/14, 0324/17, 0324/16, 0324/10.

18. lelőhely. Szila-völgyi-dűlő (72299).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: Árpád-kor.

Leírás: A lelőhely Mocsa külterületének északnyugati részén, közvetlenül a település közigazgatási határán, a Szila-völgyi-patak kanyarulatától nyugatra, egy magasabb domb tetején található. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. Egy szétszántott kemence tapasztás-töredékeinek közelében néhány szórvány edénytöredék került elő. A lelőhelyet László János 2009-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/0083/2010.

Helyrajzi számok: 0381/93, 0381/92, 0381/91.

19. lelőhely. Diófás (72301).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: Árpád-kor.

Leírás: A lelőhely Mocsa külterületének északnyugati részén, a Szila-völgyi-pataktól nyugatra, egy időszaki vízfolyás mellett emelkedő kisebb domb oldalában, ill. tetején helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A felszíni leletek alacsony intenzitásban kerültek elő. A lelőhelyet László János 2009-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/0083/2010.

Helyrajzi számok: 0385/2, 0385/3, 0385/1.

20. lelőhely. Brigetio VI-VII. tábor (62416).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A Boldogasszony-szőlőshegytől nyugatra két római tábor árokvonalai vehetők ki néhány O. Braasch által 1994-ben készített légifelvételen. A lelőhely a tatai úttól délre fekvő hajdani szőlőkben van, közvetlenül a magánkertektől délre. A terület jelenleg szántóföldi művelés alatt áll. A VII. tábor nagyobb része Komárom, kisebb része és a VI. tábor Mocsa területére esik. A lelőhelyen Visy Zsolt és Varga Gábor 2010-ben terepbejárást végzett. Alapvetően fontos, hogy a 40/2016. (XII. 29.) MvM rendelettel fokozottan védetté nyilvánított lelőhelyet régészeti védőövezet veszi körül (Azonosító: 92247. Helyrajzi számok: 0536/9).

Forrás: Visy Zsolt: A ripa panonica Magyarországon, Bp., 2000.; KÖH 600/1356/2011.; KÖH 604/0001/76/2010.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.

Helyrajzi számok: 0536/9.

21. lelőhely. Brigetio XXII-XXIII. tábor (77165).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A lelőhely a 20. lelőhelytől délnyugatra a Szőny felé vezető út és a Boldogasszony-szőlőshegy közötti szántóterületen található. A lelőhelyet légifelvételek, valamint Visy Zsolt 2010-ben és 2016-ban végzett terepbejárása alapján ismerjük. Alapvetően fontos, hogy a 40/2016. (XII. 29.) MvM rendelettel fokozottan védetté nyilvánított lelőhelyet régészeti védőövezet veszi körül (Azonosító: 92249. Helyrajzi számok: 0532/26).

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.

Helyrajzi számok: 0532/11, 0532/26.

22. lelőhely. Brigetio XXIV. tábor (77167).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A lelőhely a 21. lelőhelytől délnyugatra a Szöny felé vezető út nyugati oldalán, mezőgazdasági művelés alatt álló területen található. A lelőhelyet légifelvételek és Visy Zsolt 2010-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük. Alapvetően fontos, hogy a 40/2016. (XII. 29.) MvM rendelettel fokozottan védetté nyilvánított lelőhelyet régészeti védőövezet veszi körül (Azonosító: 92251. Helyrajzi számok: 0416/2, 0416/3, 0416/4, 0416/5).

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.

Helyrajzi számok: 0416/2, 0416/3, 0416/4, 0416/5.

23. lelőhely. Brigetio XXV. tábor (77169).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A Bartusekpuszta és a Szila-patak völgye közötti szántóterületen két római katonai tábor nyomai vehetők ki a felszínen (Brigetio XXV-XXVI. tábor. 23-24. lelőhely). A két tábor közelsége és tájolása alapján egy időben készülhetett. A lelőhelyet légifelvételek és Visy Zsolt 2010-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük. Alapvetően fontos, hogy a 40/2016. (XII. 29.) MvM rendelettel fokozottan védetté nyilvánított lelőhelyet régészeti védőövezet veszi körül (Azonosító: 92253. Helyrajzi számok: 0381/119, 0381/120, 0381/121, 0381/122, 0381/123, 0381/124, 0381/125, 0381/126, 0381/127, 0381/128, 0381/129, 0381/130, 0381/131, 0381/132, 0381/2, 0381/31, 0381/32, 0381/33, 0381/34, 0381/35, 0381/36, 0381/37, 0381/38, 0381/40, 0381/41, 0381/42, 0381/43, 0381/44, 0381/45).

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.; Koller Melinda: Előzetes régészeti dokumentáció- Komárom, 0250/32 hrsz. sajtűzem építése, 2016. (650/259/2016).

Helyrajzi számok: 0381/46, 0381/30, 0381/133, 0381/118, 0381/2, 0381/31, 0381/32, 0381/33, 0381/34, 0381/35, 0381/36, 0381/37, 0381/38, 0381/40, 0381/41, 0381/42, 0381/43, 0381/44, 0381/45, 0381/119, 0381/120, 0381/121, 0381/122, 0381/123, 0381/124, 0381/125, 0381/126, 0381/127, 0381/128, 0381/129, 0381/130, 0381/131, 0381/132.

24. lelőhely. Brigetio XXVI. tábor (77171).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A Bartusekpuszta és a Szila-patak völgye közötti szántóterületen két római katonai tábor nyomai vehetők ki a felszínen (Brigetio XXV-XXVI. tábor. 23-24. lelőhely). A két tábor közelsége és tájolása alapján egy időben készülhetett. A lelőhelyet légifelvételek és Visy Zsolt 2010-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük. Alapvetően fontos, hogy a 40/2016. (XII. 29.) MvM rendelettel fokozottan védetté nyilvánított lelőhelyet régészeti védőövezet veszi körül (Azonosító: 92253. Helyrajzi számok: 0381/119, 0381/120, 0381/121, 0381/122, 0381/123, 0381/124, 0381/125, 0381/126, 0381/127, 0381/128, 0381/129, 0381/130, 0381/131, 0381/132, 0381/2, 0381/31, 0381/32, 0381/33, 0381/34, 0381/35, 0381/36, 0381/37, 0381/38, 0381/40, 0381/41, 0381/42, 0381/43, 0381/44, 0381/45).

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.; Koller Melinda: Előzetes régészeti dokumentáció- Komárom, 0250/32 hrsz. sajtűzem építése, 2016. (650/259/2016).

Helyrajzi számok: 0381/30, 0381/31, 0381/32, 0381/33, 0381/34, 0381/35, 0381/36, 0381/37, 0381/38, 0381/40, 0381/41, 0381/42, 0381/43.

25. lelőhely. Brigetio XXVII. tábor (77173).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A római őrtábor Bartusekpusztától kb. 700 méterre keleti irányban, egy alacsonyabb fekvésű szántóterületen helyezkedik el. A lelőhelyet Visy Zsolt 2010-ben és Kovács Katalin 2013-ban végzett terepbejárása, valamint légi felvételek alapján ismerjük. Alapvetően fontos, hogy a 40/2016. (XII. 29.) MvM rendelettel fokozottan védetté nyilvánított lelőhelyet régészeti védőövezet veszi körül (Azonosító: 92255. Helyrajzi számok: 0366/10, 0366/11, 0366/12, 0366/13, 0366/14, 0366/15, 0366/16, 0366/17, 0366/18, 0366/19, 0366/20, 0366/21, 0366/22, 0366/8, 0366/9).

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.; Koller Melinda: Előzetes régészeti dokumentáció- Komárom, 0250/32 hrsz. sajtúzem építése, 2016. (650/259/2016).; Kovács Katalin: Előzetes régészeti dokumentáció- Közösségi öntözés-fejlesztés projekt, 2013. LLTK/1527/2013.

Helyrajzi számok: 0366/23, 0366/7, 0366/8, 0366/9, 0366/10, 0366/11, 0366/12, 0366/13, 0366/14, 0366/15, 0366/16, 0366/17, 0366/18, 0366/19, 0366/20, 0366/21, 0366/22.

26. lelőhely. Brigetio XXVIII. tábor (77175).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A római tábor a községtől északnyugatra, a Toroki-dűlő területén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet légi felvételek és Visy Zsolt 2010-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.

Helyrajzi számok: 0420/2, 0420/3.

27. lelőhely. Brigetio XXIX. tábor (77177).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A római tábor a községtől északnyugatra, a Toroki-dűlő területén, a 26. lelőhelytől délre helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet légi felvételek és Visy Zsolt 2010-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük.

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.

Helyrajzi számok: 0420/1, 0421, 0422/1, 0423, 0428, 0450/5.

28. lelőhely. Komárom, Brigetio XIX. tábor (77155).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A római tábor a Szőnyről Mocsai felé vezető úttól nyugatra, a Mocsai-útra dűlőben markáns kiemelkedésen található. A lelőhely egy része Komárom közigazgatási területén található. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet légi felvételek és Visy Zsolt (Lóki Róbert - Szabó Máté) 2010-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük. Alapvetően fontos, hogy a 40/2016. (XII. 29.) MvM rendelettel fokozottan védetté nyilvánított lelőhelyet régészeti védőövezet veszi körül (Azonosító: 92261. Helyrajzi számok: 0253/10, 0253/11, 0253/50, 0253/51, 0259/10, 0259/2, 0259/3, 0259/4, 0259/5, 0259/6, 0406/1, 0406/17, 0412/4).

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; KÖH 600/1483/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.

Helyrajzi számok: 0259/7, 0253/10, 0253/11, 0259/2, 0259/3, 0259/4, 0259/5, 0259/6, 0259/10, 0412/4.

29. lelőhely. Komárom, Brigetio XXI. tábor (77159).

Régészeti jelenségek: Tábor: római kor.

Leírás: A római tábor a Szila - völgyi-pataktól keletre lévő magasabb teraszon helyezkedik el. A lelőhely egy része Komárom közigazgatási területén található. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhelyet légi felvételek és Visy Zsolt 2010-ben végzett terepbejárása alapján ismerjük. Alapvetően fontos, hogy a 40/2016. (XII. 29.) MvM rendelettel fokozottan védetté nyilvánított lelőhelyet régészeti védőövezet veszi körül (Azonosító: 92261. Helyrajzi számok: 0253/10, 0253/11, 0253/50, 0253/51, 0259/10, 0259/2, 0259/3, 0259/4, 0259/5, 0259/6, 0406/1, 0406/17, 0412/4).

Forrás: KÖH 600/1356/2011.; Máté Zsolt: Frontiers of the Roman Empire- Ripa Pannonica in Hungary (RPH). Nomination Statement, Vol. 1- 2. Bp., 2011.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció, 2012. BPD/100/00486/2013.; Nagy Levente: Ripa Pannonica védési dokumentáció kiegészítés, 2012. BPD/100/00486-2/2013.

Helyrajzi számok: 0253/50, 0253/51, 0406/1, 0406/17.

30. lelőhely. Gálic-tag.

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: Árpád-kor, késő középkor, kora újkor.

Leírás: A lelőhely a belterület déli szélén, a Kocs - Mocsa-vízfolyás nyugati oldalán hosszan elnyúló félhold alakú sávban helyezkedik el. A felszíni leletanyag telepnyom középső részén jelentkezett a legintenzívebben. A lelőhely észak felé minden bizonnyal kiterjed a már beépített területre is. A lelőhelyet Takács Károly helyszíni szemléje alapján ismerjük.

Forrás: A szerző felszíni gyűjtése (2020. március 19.).

Helyrajzi számok: 736, 737, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 019/6, 019/7, 019/8, 019/9.

1.3. VÉDETT ÉRTÉKEK**1.3.1. Védett műemléki értékek értékelő tára**

A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának 2019. 12. 7-i adatszolgáltatása szerint Mocsa területén 2 műemléket és azok műemléki környezetét tartják nyilván.

név	Rózsafüzér Királynője római katolikus templom		
helyszín: Mocsa azonosító: 6329	cím: Hősök tere	hrsz 1	forrás: google, műemlékem.hu, Tér-T-Rend
EOV koordináták: EOV X: 259082 EOV Y: 584978	műemléki törzsszám: 2565		
megnevezése: műemlék	főtípus: templom	típus: római katolikus	
jellemző stílus: egyhajós barokk	jellemző datálás: 1756, az építés ideje 2006-ra az épületet felújították, jó állapotú.	jelentősége: országos,	
Története: 1756-ban építtette gróf Csáky Miklós primás és esztergomi érsek az összedőlt református templom helyén. 1857-ben földrengésben rongálódott meg, 1903-ban egy tűzvészben majdnem teljesen leégett. A Lőrinc Antal plébános megbízásából a felújítást Czigler Győző vezette, a munkákat Milakovszky Sándor építőmester végezte. 1924-ben két új harangot kapott, 1993-tól 2006-ig felújították. Az új plébánia 1976-ban épült fel.			
Leírása: Támfallal körített kis magaslaton szabadon álló épület, a homlokzat síkja előtt emelkedő középtoronyral, a hajónál valamivel keskenyebb, egyenes záródású szentéllyel, a hajóhoz kétoldalt kapcsolódó bővítményekkel. A torony törtvonalú gúlasisakját fémlemez, a többi			

<p>épületrész kontyvetőit cserép fedi. Az épületen lábazat és főpárkány fut körbe. A főhomlokzat két oldalsó szakaszának szélét egy-egy pilaszter zárja le. A főpárkány fölött attika, arról konkáv ívű oromzatdarabok emelkednek, melyek a torony emeletéhez csatlakoznak.</p> <p>A hajófalakat csak a szegmensíves, szalagkeretes ablakok tagolják, a délit 3db, az északit 2db. A déli első a karzatablak kisebb, mint a másik kettő. Az utólag épített mellékhajók részben takarják a hajóablakokat. A mellékhajók nyílásai egyenes záródásúak, a korábbi sekrestyeablak méretben és kialakításával különbözik tőlük. A sekrestyeajtó (É-i mellékhajó K-i oldalán) egyenes záródású, szalagkeretes, a déli mellékhajó bejárata (a D-i oldalon) a toronyéhoz hasonló.</p>	
--	---

név	Szentháromság szobor		
helyszín: Mocsa azonosító: 6329	cím: Hősök tere	hrsz 1	forrás: google, műemlékem.hu
EOV koordináták: EOV X: 258996 EOV Y: 585093	műemléki törzsszám: 2565		
megnevezése: műemlék	kategória: pillérré állított vallási jelkép	építmény főtípus: szobor	
Története: 1824-ben készült. A Hősök tere, templommal ellentétes oldalán, az Öreg utca és a Kocsi utca kereszteződésében található, fémből készült, jelképes kerítéssel körbevéve.			
Leírása: Hasáb alakú lábazattal és párkánnyal tagolt talapzaton álló pillérfejezet tetején, a felhőkön ülő Atya - Fiú – Szentlélek isten szobra áll, fölöttük fémből a szertesugárzó dicsfény foglal helyet.			

1.3.2. A világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek

A világörökségi és világörökségi várományos területekről a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény rendelkezik. A törvény megszabja a területeken folytatható tevékenységeket, a világörökségi terület kiemelkedő egyetemes értékét, valamint a világörökségi várományos terület kiemelkedő értékeit érintően, az ezeket végző vagy ezek által érintett szervezetek és személyek tevékenységi körét. További vonatkozó jogszabályok a világörökségi kezelési tervről, a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációról és a világörökségi várományos helyszínekről szóló **315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet**, a világörökségi területen működő egyes vendéglátó üzletek nyitva tartásának engedélyezésével összefüggő szakhatósági közreműködés szabályairól szóló **47/2013. (VIII. 21.) BM rendelet**, a világörökségi gondnokságról szóló **32/2012. (V. 8.) NEFMI rendelet**.

A 2011. évi LXXVII. tv. 2. § 6. pontja értelmében a **világörökségi várományos helyszín** kiemelkedő kulturális örökségi, illetve természeti értékei révén, a „Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzék”-ében szereplő helyszín, amelyet a kulturális örökség, és a természet védelméről szóló jogszabályok alapján nyilvánítottak védetté, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, védett természeti terület. A Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékét a **27/2015. (VI.2.) MvM rendelet** melléklete tartalmazza, melynek értelmében Mocsa „A római birodalom határai – A dunai limes magyarországi szakasza” **világörökségi várományos** területhez tartozik. Mocsan a világörökségi területekhez a belterületől északra-északnyugatra elhelyezkedő Brigetio római kori településhez tartozó légiótáborok maradványai tartoznak. Brigetiot a Kr.u. I. században alapították, a pannóniai határt (limest) védő légiótáborok egyike volt, később fontos katonai központ lett. A kiépített úthálózatnak köszönhetően a tartomány belső városaival is kapcsolatban állt. A katonai tábor köré a katonákat kiszolgáló kézművesek és iparosok települtek, majd megindult a polgárosodás és a település fejlődése. Brigetio három részből állt: a Vág folyó torkolatával szemben, a mai Komárom területén volt a katonaváros,

Szőny keleti részén a polgárváros,

Délre, pedig az állandó és időszakos légiótáborok települtek.

Mocsa területére főként időszakos, lovas és gyalogos segédcsoportok számára épült, védőárok övezte egyszerű földerdődtítmények esnek. Az érintett területek részben vagy egészben fokozottan védett régészeti területek [40/2016. (XII. 29.) MvM rendelet].

1.3.3. Az országos építészeti örökség elemei

Az országos építészeti örökség elemei egy használatban lévő épületben és egy szoborban testesülnek meg. A település egyik legrégebbi épülete a római katolikus Rózsafüzér Királynője templom. A hitéleti épület megőrizte keletkezéskori tömegét, arány és építészeti eszközrendszerét, anyaghasználatát, művészeti és berendezési értékeit. Mocsa központjának meghatározó iránypontjaként szolgál, a település folytonosságát felmutató eleme. Évszázadokon át a közösségi élet, a falu centruma volt.

A Szentháromság szobrot 1824-ben, a falu központjában állították fel. 2 országos védelem alatt álló műemléket és azok műemléki környezetét tartja nyilván a szakhatóság és a település önkormányzata a településképi rendelete melléletével. A műemlékek a II. bírsági kategóriába tartoznak.

név	cím	hrs	védelem	törzsszám	azonosító
Római katolikus templom	Hősök tere	1	Műemlék	2565	6329
Szentháromság szobor	Öreg utca – Kocsi utca kereszteződése	639, 216	Műemlék	2566	6330
műemléki környezet					
Római katolikus templom ex lege műemléki környezete	Hősök tere	1012, 1089/2, 1168, 1169, 14, 18, 2, 203, 204/3, 205, 23, 26, 3, 40, 46	Műemléki környezet	2565	27937
Szentháromság szobor ex lege műemléki környezete		213, 2, 1006/4, 1006/1, 315, 307	Műemléki környezet	2566	20772

1.3.4. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhely

Mocsán összesen 30 régészeti lelőhelyet tartanak nyilván, minden nagyobb régészeti korszak emlékműve képviselve van, melyek különféle védettséget élveznek. Jellemzően a belterületől északi-északnyugati irányban helyezkednek el. A régészeti lelőhelyek közül a **20-25., a 28. és a 29. számú fokozott védelem** alatt áll.

A külterületen elhelyezkedő **további – 1-19., 26. 27. és 30. – lelőhelyek** nagyobb része **évtizedek óta intenzív mezőgazdasági művelés alatt áll**, néhány a vízfolyásokat kísérő erdő, illetve gyepes sávban helyezkedik el. A település területén minden nagyobb régészeti korszak emlékműve képviselve van: őskori, avar kori, Árpád-kori, Karoling-kori, római kori, középkori, kora újkori. A területen fennmaradt - bár kevés - őskori lelet is bizonyítja, hogy ekkor is megtelepedhettek a környéken.

Népvándorláskori emlékek egy lelőhelyen maradtak ránk: a **6. lelőhelyen** avar kori maradványokat rejt a föld.

Kevés és alacsony intenzitással kerültek elő Árpád-kori leletek, többségében északnyugaton a Szilas-völgyi - patak mentén. A belterület délkeleti határában is fellelhetőek maradványok. Mindegyik időszakos telepek nyomait mutatják.

A középkori telepek egy része az északi-északnyugati határbán alakulhatott ki (1. és 4. lelőhely), ezen felül nagyobb kiterjedésben található maradványok a belterületől északra, a Boldogasszonyi-tó nyugati oldalán (2., 8. és 11. lelőhely). A belterületen és környékén elhelyezkedő lelőhelyek (5., 7., 11. és 30., illetve a 2. és 8.) alapján a korban a központi belterület helyén már kialakult a történeti településmag.

A megfigyelt régészeti jelenségek többsége telepekhez, településekhez köthető, ugyanakkor több lelőhelyen került elő temetkezési emlékmű. A területen, régóta tartó intenzív mezőgazdasági művelés miatt, a leletanyagok szórványosak, kevésbé intenzívek és nehezen kutathatók.

1.4. A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÉS EGYÉB ÖRÖKSÉG

(A Településképi rendelet mellékletében értékléltár nélkül meghatározott helyi települési értékek elemei)

A településképi rendelet melléklete határozza meg a helyi egyedi védelem alatt álló településrészeket, épületeket, helyi jelentőségű természetvédelmi területeket és az egyéb helyi értékeket pl.: szobrokat, régi keresztek. Értékléltár a településképi rendelethez nem készült, jelen hatástanulmány keretében ezt a hiányt

nem áll módunkban pótolható. Nem készíthető el az építészeti, művészeti, művészettörténeti, helyi esztétikai értékek dokumentálása az egyedi épületek kapcsán.

Területi helyi művi értékvédelem alá kerültek, a rendelet melléklete szerint (feltehetően tévesen) a magyar Hősi emlékmű szobra, az Emlékház és talán a telke, az útszéli keresztek és a temetőben lévő „régikeresztek”. Ezek az elemek nem képeznek összefüggő területi egységet és összefüggő kiterjedést, mindegyik egyedi emlékjel szobor, így nem határolhatók le területi kitejjedéssel. Egységes területi védelmi szempontrendszer, a különböző egyedi elemekhez nem társítható. A településen belül egymástól független telken, vagy telekrészekben állnak, településszerkezetet alkotó elemnek, területi kiterjedésű elemnek egyik sem tekinthető.

Helyi egyedi épített művi építészeti védelem alatt állnak:

- a Református templom a központi belterületen az Öreg utcában
- és Tömörd-pusztán a „bencés szerzetesrend épületmaradványai”: egy istálló és egy magtár.

Református templom épülete

hrsz: 214

cím: Öreg utca 3.

1952-54-között, tornyát 1968-ban építették, 1995-ben teljeskörűen felújították. 2011-ben a torony tetőszerkezetét újra építették.

Bencés szerzetesrend építette és még megmaradt istálló épülete

Tömörd-pusztán

hrsz: 0138/26

cím: Tömörd-pusztá, külterület

Az épület műszaki állapota rendkívül rossz, teljes megtervezett felújításra szorul a tereprendezéstől a tető héjalás megújításáig. A falak a lábazat vizesedik, a homlokzati vakolat roncsolódott. A telek, a portahasználat jelen állapotában kaotikus, rendezetlen. Megoldatlan a széna és a trágyatárolás.

A református templom felújítására sor került 15-20 évenként, műszaki állapota jó, a telek rendezett. Helyi egyedi védelmi intézkedést a jelenlegi állapot nem tesz szükségessé.

A több száz éves istálló épület felújítása tovább már nem sokáig halasztható, ha tényleg szándék az épület helyi védelme. Olyan rendeltetést szükséges az épülethez és környékéhez rendelni, ami rentábilissá teheti az épület felújítását és ami biztosítja a hosszú távú működtetést és fennmaradást. Az eredeti állapotok visszaállítása az anyaghasználatban a homlokzati megjelenésben csak részben valósíthatók meg (a külső nyílászárók már teljesen tönkrementek, csak levéltári kutatással lehet ne az eredetit esetleg megállapítani, ennek ellenére műanyag és fém nyílászárók nem javasoltak). Az épület jó állapotba hozásának költségei az átlagos építkezés költségeihez viszonyítottnan jelentősen többszöröse adódhatnak, önkormányzati támogatást és országos pályázati források igénybevétele is szükségessé teszik. Az arányrendszer és a hagyományos anyaghasználat megőrzését az országos jogszabályi környezet ellenére, szem előtt kell tartani.

Helyi jelentőségű természetvédelmi területek a Településképi rendelet szerint:

helyi természetvédelmi terület	védelmi jellege	Helyrajzi száma
Boldogasszony tó	vízügyi, növénytani, állattani, tájképi	0543, 0632
Mocsa tó (Boldogasszony tó)	vízügyi, növénytani, állattani, tájképi	0512
Erzsébet kert (liget)	növénytani	0588/1, 0486, 0541/2, 0587
6, 7-es tó melletti terület	Vízügyi, növénytani	0595

A helyi jelentőségű természetvédelmi jelleg a rendelet mellékletében meghatározott. A valóságos állapotok a védelmi meghatározások nem mindenhol fedik egymást. Pl.: „a 6-7-es tó melletti terület” védelmi jellege vízügyi és növénytani annak ellenére, hogy a földrészlet ingatlan nyilvántartási besorolása és művelt állapota szántó.

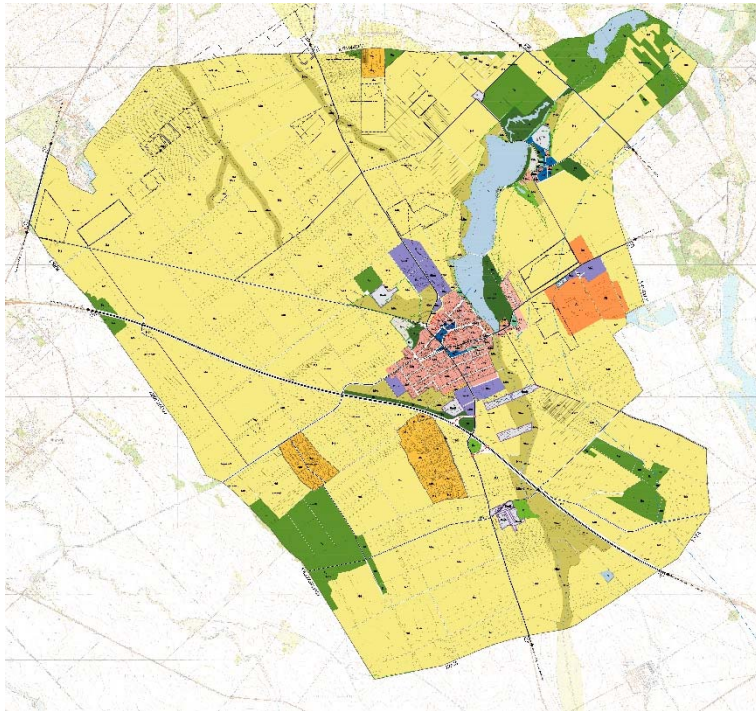
Helyi régészeti védelem alatt áll:

Mocsa - Öregcsém Hrsz. 0364/2

Mocsa - Haraszt Hrsz. 1429

A védelmi jelleg a helyi Településképi rendeletből és a mellékletből nem olvasható ki, nem ismert.

1.4.1. Településszerkezet a hatályos településszerkezeti terv alapján

A földrajzi jellemzők és a történeti fejlődés következménye, hogy a település közigazgatási területének egyik meghatározó elemétől, a Kocs-Mocsai - pataktól és a Boldogasszony-tótól nyugatra-délnyugatra, a településeket összekötő főbb utak metszéspontjában alakult ki a falu, a történeti településmag, míg a külterületen majorok, puszták azon belül állattartó telepek és lakótelkek tanyák jelennek meg. Ilyenek pl.: Döglődpusztá, Tömördpusztá és Boldogasszony-pusztá.

A közigazgatási terület (6721,9 ha) megközelítően 10%-át teszi ki a belterület és az egyéb beépített vagy beépítésre szánt terület. A külterületet dominánsan intenzív művelésű, nagytáblás szántóterületek foglalják el általános mezőgazdasági területfelhasználásba soroltan.

A településszerkezetet, a táj szerkezetét és használatát leginkább a mikro-domborzati viszonyok és nyomvonalas elemek határozzák meg. A vízfolyások – déli-északkeleti irányba kanyarodnak a Kocs-Mocsai - patak és a Boldogasszonyi-tó. Északnyugaton a Szilas-völgyi - patak és a vízfolyás mentén kialakuló mélyfekvésű, vizenyős területek formálják a térszerkezetet. A vízfolyások mentén gyepek, kisebb erdőfoltok és sávok, az állóvizek mellett nádasok borítják a talajt. Az erősebb domborzatú részekben, kedvező tájolású kiemelkedéseken kispárcellás kert- és szőlőművelés, egy helyen, az M1 autópálya délkeleti szakasza mentén nagyobb szőlőterület jelenik meg. Erdőterületek a délnyugati határban, északkeleten a Kocs-Mocsai - patak mentén és délkeleten egy erősebb domborzatú részen található, nagyobb tömbökben.

Jelentős művi vonalas elemek a kiépített utak, ezek közül is az M1 autópálya a tájszerkezet jelentősebb magassági alakítása nélkül szeli át a déli külterületet. A közigazgatási területen belül átjárhatósági korlátot képez. Az út építése nyomán megjelenő, tájszerkezetet alakító használat és tevékenység a kavicsbányászat és az utána kialakuló horgásztavak, rekreációs felületekkel. A tavak és parti részeik üdülőházas területfelhasználási besorolásba kerültek, annak ellenére, hogy a tavak vízfelülete közötti parti részek alkalmatlanok üdülők, szállodák, szállás szolgáltató és vendéglátóhelyek építésére.

A mai településszerkezetet meghatározó fontosabb nyomvonalas elemek:

- az M1 gyorsforgalmi út, autópálya település közigazgatási területének 1/3-át leválasztja,
- a szomszédos települések felé kiépült – többnyire a történeti nyomvonalakat követő - útvonal-hálózat: észak és dél felé a 8142 jelű Komárom (Szöny) – Kocs összekötő út, kelet felé a 8141 jelű Mocsa összekötő út, a Csém felé északnyugati irányban vezető településközi út,

- A Kocs-Mocsai - patak délről érkező majd északkelet felé kanyarodó, a központi belterületet keletről érintő nyomvonala, a külterület északnyugati határában a Szilas-völgyi - patak és a patakot kísérő gyepek, nádasok, erdősávok és -tömbök.

A központi belterület szerkezetét adja a történeti településmag és a XX. század közepétől épült hálós utcaszervezetű településrész, a korábbiakhoz képest szabályosabb telkekkel. A történeti településmag a Kocs-Mocsai - patak keleti oldalán, az ármentes térszínen alakult ki. A Boldogasszonyi-tó keleti partján található Újtelep is önálló egyutcás belterületi rész, aminek utcája és telekszerkezete az 1940-es évekre létrejött.

A történeti településmag szerkezetének szervező eleme a Hősök tere - Győri utca – Kis utca – Kocsi utca - Öreg utca, ahol a főbb intézmények sűrűsödnek: a Rózsafűzér Királynője római katolikus templom, a Polgármesteri Hivatal, a Tájház (Emlékház) és az udvarán az épülő játszótérrel és pihenőkerttel. Távolabb a helyi egyedi építészeti védelem alatt álló református templom. Üzletek boltok szolgáltatások a településen belül elszórva találhatóak.

Az intézmények, kereskedelmi és szolgáltató egységek jellemzően településközpont vegyes terület-felhasználásba, vagy kertvárosias területfelhasználásba tartoznak. A központi belterület és Boldogasszony-puszták lakótelkei kertvárosias és falusias lakó terület-felhasználásba tartoznak.

1.4.2. Telekstruktúra és az utcák vonalvezetése a belterületen

A történeti településmag telekszerkezete kevésbé szabályos, vannak apróbb telkek és mély 100-200m hosszú telkek is. A szabályos merőleges vonalvezetésű utcahálózat mentén a szabályosabb telkek helyezkednek el. Az újabb telkek 1000m² körüli nagysággal osztódtak ki. Ez a területnagyság határozta meg a telekszerkezet szélességi és mélységi méretét.

A történeti településközpont a Települési Arculati Kézikönyv szerint – „ó-falusias” kertvárosi karakterű. Ez a megnevezés egy kis összekavart, ellentmondást tartalmaz, mivel egy „ó-falusi” utcakép csak nyomokban tud hordozni kertvárosi jellegű karaktert (teljesen más az egyiknek is és a másiknak is az épülettömege, épületeinek száma és a portahasználata). Az utcákra merőlegesen hosszú, változó szélességű, kevésbé szabályos telkek sorakoznak egymás mellé, jellemzően 1200-2500 m²-es mérettel, amelyeken hagyományos sorolt beépítés és kertművelés jellemző máig. A telkek szélességei 10,0-25,0m közöttiek, a telek mélységek is változók 45,0m-től 200,0m-ig is adódnak a falun belüli elhelyezkedéstől függően. A sorolt beépítés régi lakó és gazdálkodási épületei közül azonban ma már csak mutatóban lelhető fel egy-kettő a belterületen belül. A régi sorolt 2-3 osztatú hosszú házak eltűntek, átépültek, az 1940-es évektől folyamatosan lecserelődtek.

A település fejlődése során az Öreg utcában a telkek végeiben új beépítés jelent meg, a **telkek osztódtak**, jellemzően itt lényegesen kisebb, 500-800 m²-es telkek alakultak ki.

Utcái enyhén kanyargós vonalvezetésükkel a mikro-domborzati viszonyokat követik.

A Települési Arculati Kézikönyv szerint Mocsa déli és délnyugati részén a meghatározó az „új-falusi” **kertvárosi karakterű, szabályos egyenes hálós vonalvezetésű utca szerkezet és a szabályos téglalap alakú telekszerkezet.** A telekhasználatok terület-felhasználások jellemzően lakó rendeltetéshez kapcsolódnak. A jellemző telekméretük itt kisebbek, de még mindig lehetőséget adnak az önellátást biztosító intenzív kertművelésre. A telekméretük jellemzően 1000-1500 m² közöttiek. A telkek szélességei 16,0-22,0m között változnak, 50,0m és 100,0m közötti telekmélység jellemző az új-falusi településrészen. A telekterület egy - egy utcaszakaszon mentén megközelítően azonos szélességből és telekmélységből adódik ki.

Az utcahálózat vonalvezetése szerkezete nem változik. Helyi területi védelemre kijelölt és javasolt utcaszakaszok sem a belterületen sem a külterületen nincsenek. A belterületi utcák kiszolgáló, vagy vegyeshasználatú utak szélesítésére csak ott kerül sor ahol az ingatlan kiszolgálás és a biztonságos közlekedés azt, indokoltá teszi. Ezek a minimális szélesítések sem az országosan védett sem a helyi védelem alatt álló épített örökségi elemeket nem érintik. A telekszerkezet megváltoztatását, telekújraosztást a belterületen nem tartalmaz a településrendezési terv.

1.4.3. Utcakép vagy utcakép részlet

Mocsán az utcák térarya - az eltérő karakterű településrészekben is egységes: a kiszabályozott és létrejött közterületek szélesek, kétoldali zöldsávval, benne gyepek vagy burkolt vízelvezető árokkal, a kerítések tövében haladó 0,8m széles, vagy hiányzó gyalogos járdával, 2x1 forgalmi sáv szélességben burkolt útfelületekkel. Az

utcaképet, részben a közterületi fásítás, részben ahol a közterületi fásítás hiányos az előkertek mögött megjelenő épületek adják. Az épületek – többségükben – egyszintesek, oldalhatáron állnak, előkerttel fordulnak az utca felé. A földszintes épületek közé 1-2 magasabb épület is beékelődik. A magasabb épületek jellemzően az 1980-1990-es években épültek egyemeletes magastetős tömeggel. Az épületek vegyes korúak, az idők során az elmúlt 80-90 évben akár többször is átépítették, felújították, bővítették őket. (Régebbi öregebb lakóépület a központi belterületen nincsen.) A lakóépülettel ellentétes oldalon, vagyis az oldalkertben az előkert mélységét tartva gyakran mezőgazdasági gazdálkodáshoz kapcsolódó - állattartó, tároló, szín -, vagy nyárikonyha áll. A történeti településmag sajátos épületformálási eleme a vállas-ház és az 1940-es évektől megőrzött manzárdtetős lakóház.

1940-as évektől épült házak a Csillag utcában. Az épületek a létesítéskor divatos ízlést, anyagi és lehetőségbeli igény szintet tükröznek.
(történeti településmag)

Öreg utca 1960-as években átépült lakóházakkal. A hajlított-házak az utcafronton a kiszélesedett, kéttengelyes 3 osztatú ablakokkal.
(történeti településmag)

Szőlő utca 20m-t is meghaladó közterületén meghatározó a szegély nélküli burkolat menti széles zöldsáv. Ma már érték a növényzet a lombkorona szint.
(„újfalusias” kertvárosi karakterű rész)

Petőfi Sándor utca az 1970-80-as évek házaival. nagyobb épülettömegek szélesebb magasabb oromfalak, a hagyományoktól elütő tetőtéri erkélyek.
(„újfalusias” kertvárosi karakterű rész)

A keskeny Öreg utca a templom felé. A telken belüli növényzet az utcakép elemévé válik.
(történeti településmag)

Szűk utca a burkolat mellett 1-1m-es zöldfelületi padkával, védendő örökségi elem nélkül
(történeti településmag)

Hősök tere intézmények körüli tartózkodófelülete a ma divatos kiselemes térburkolattal fedve.

Takarékpénztár és bolt a Csillag utca elején. Térfalak 1940-től napjainkig jelennek a téralakítást

Mocsán **az utcaképet meghatározzák** a széles, telkenként gondozott **közterületi zöldsávok**: a telepített fasorok, az évelő- és egynyári kiültetések a gyepes vagy burkolt vízvezető árkok partján. Meghatározhatja az utcaképet a magántelkek **előkertjeinek növényzete is**, ha a növény a korából fakadóan a közterület fölé magasodik, térfalat alkot. Sajnos utcaképet formáló a közvilágítás és a villamos szabadvezeték közterület felett kúszó látványa és vasbeton üreges tartópillér sora.

A **mellékutcák** pl.: a Szűk utca és a Kis utca a telkek hosszanti oldalkertje - hátsókertje mentén halad. Nyugatról az oldalhatárra épült lakó- és gazdasági épületek tömör homlokzati fala adja az utcaképet, majd a lakóépületek mögötti hosszan elnyúló hátsókert is feltárul. Gyakran kis kert kapuk vagy gazdasági épületek nyílnak a mellékutcaára. A Szűk utcában keskeny, burkolattal nem rendelkező vegyeshasználatú felületekhez, vagy az avult burkolathoz 0,5-1,0 m széles zöldsáv, közvilágítás és légvezeték is kapcsolódik.

Az intézmények bejáratánál (iskola, óvoda, bolt közelében) az utcák kiszélesednek, az épületek, kerítések előtt nagyobb burkolt felület és kerékpártámasz, a zöldsávban gyakran parkoló kap helyet.

Az ó-falusi karaktert hordozza a Csillag utca néhány telke a telken megmaradt hosszúházzal. A földszintes sorolt hosszházak kontyolt nyeregtetővel, cserépfedéssel, vállas-házazs homlokzattal fordulnak az előkert és a közterület felé. Az épületek többsége jelentősen átépült napjainkra. Ahol megmaradt az eredeti tömegarány ott is a nyílászárókat és a tetőt lecserelelték, a közterület felől a „vállakat” megszüntették, az ablak és falszakaszok arányrendszerei megváltoztak, az ereszaljakat beépítették. Sokszor a hosszház négyzetessé hajlított-házzá alakult. A kontyolt nyeregtető helyébe a sima két végén oromfalas nyeregtető, a manzárd tető, majd a beépített tetőtér került. Az elmúlt 30 évben az a jellemző hogy a régi házakat teljesen elbontják és helyükbe teljesen új épületet építenek a mai energetikai támogatási és jogszabályi környezetnek megfelelően. Egységes, csak Mocsa-ra jellemző hangulatot, az utcák nem hordoznak. A közterület alakítása, a fásítás, az épületek egymás mellettsége helyi sajátosságot nem eredményez.

A közterület, utcakép épített elemei egyedi helyi sajátosságot nem hordoznak. Az anyaghasználat az országos átlagot, a létesítéskor jellemző építőanyag kínálatot és építőipari minőséget tükrözi. Helyi egyedi kulturális művészeti szempontból védendő, a jövő számára pótolhatatlan, megőrzendő értéket nem képvisel.

1.4.4. Egyéb helyi védelmet nem élvező és védelemre nem javasolt épített településkarakter elemek

Mocsa központi belterülete összességében rendezett képet mutat, ami elsősorban az utcák kialakításának, megfelelő szélességének és zöldsávok, fasorok jelenlétének, valamint a beépítési módok viszonylagos harmóniájának következménye.

Mocsa lakótelkei hagyományosan oldalhatáron álló építési helyen belül elhelyezett épületekkel épültek be. Szabadon álló beépítés a településközpont egy-két szélesebb telkén fordul elő, valamint a gazdasági besorolású és használatú telkeken és az állattartó telepek telkein.

A település egészén **a magastető épület lezárás** a jellemző. Csak 1-2 az 1960-as években épült épület a kivétel, a lapostető kialakítással. A településközponti intézmények épületeire a nagyobb épülettömeg, az utcavonalra merőleges, vagy az utcával párhuzamos nyeregtető a jellemző. A lakóépületek feletti padlástér változatos: van nyeregtető kontyolt nyeregtető, manzárd tető és nagy számban sátozott épület az 1960-as

évektől, így ezek mindenütt egymást váltva találhatók meg a településen. Az újabb, napjainkban épült házak is a magastetős kialakítást tartották meg. Összetett tetőforma megfigyelhető néhány esetben elsősorban a tagoltabb alapterületű régi épületeknél (pl. Boldogasszony-pusztá) és a mai divatformát követő szintén tagoltabb házaknál. Toronyszerű fedés a műemléki templom középtornyára került.

Nagyobb méretű gazdasági épület a lakóházzal ellentétes oldalon, az oldalkertben

Gazdálkodáshoz, portahasználathoz kapcsolódó melléképület, góré,

Helyi sajátosság a 16,0m-nél szélesebb telkeknél az előkert szélességét megtartva, , a főépülettel szemközti oldalhatáron az oldalkertben álló melléképület, melléképítmények: gazdasági épület vagy nyárikonyha, ritkábban kerekeskút. Ezek a melléképületek építmények nem karakteri elemek mert csak egy –két telken maradtak meg. Ennek ellenére a felújított építmények színfoltjai a településnek. Továbbörzik a régi portahasználatot a nyílások és a falfelületek arányrendszerét, és a mai energetikai követelményeknek meg nem felelő anyaghasználatot.

Fontos igazodási pont a központi Hősök terén, magaslaton álló **római katolikus templom tornya**, ami a központi belterület szinte minden pontjáról, sőt a külterületről is látható. A telket környező közterületekről meghatározó térképző elem az épület alatti terepet körülvevő terméskő támfal, és a „dombon” növény, illetve a falra leomló dús növényzet. A település és a külterület több pontjáról láthatók még a mezőgazdasági üzemekben északon és délen, valamint a Boldogasszony-pusztán is telepített **hidroglóbuszok**.

Az **utcaképet színesítik a kerítések**. A kerítések egyik eleme sem hordoz örökségi művészeti építészeti értéket. Ma leginkább jellemző és legelőnyösebb kerítések az udvarra és a helyenként dekoratív előkertekre némi belátást engedő áttört kerítések, melyek nem képeznek egybefüggő falszerű lezárást a széles utcák két oldalán. A lakótelkek kerítései egyszerűbbek, hagyományosan 0,40-0,70 m magas lábazattal épültek, a 1,20–1,50 cm széles kerítésmezőket a lábazatba ágyazott fém (ma már ritkábban látható fa) kerítésoszlopok, vagy pillérek tartják – tagolják. A kerítésmezőkben a falécek vagy fém pálcák, illetve zártszelvények függőleges osztásban, átlátást nem akadályozó nagy hézagokkal, az oszlopok közötti keresztirányú merevítőkre csavarozással vagy hegesztéssel rögzítettek.

Középületeknél, újjépítésű vagy módosabb házaknál beton, illetve ragasztott kőburkolatú lábazatok pillér szakaszok is jellemzőek, a kerítésmezők elemei fából készültek, hagyományosan függőleges, újabban sok helyen vízszintes elrendezésűek.

Egyre gyakoribb, a településképet negatívan befolyásoló változás a tömör, esetleg falazott – vagy csak kis részben áttört –, beton, vagy tömör táblaelemekből, vagy fém hullámlemezéből készült előgyártott kerítések alkalmazása, illetve a kerítésmezők deszkázatának sűrítése. Az utca mentén zárt térfalat képező elemek a falusias karaktert kertvárosi karakterre elzárkózóbbá változtatják. A tömör fal az előkertek növényzetét eltakarja, az utcaképet nagyban javító hatás csak évek múltával jelentkezik, amikor a belső növényzet már „lecsorog” a közterület felőli oldalon is. A közterületet a lakótelek tulajdonosától fizikailag és mentálisan is elzárja.

Tömör betonelemes kerítésfal és áttört kerítés alkalmazása egy telken belül. Az előregyártott betonelemes kerítéseket az 1940-es években kezdték el építeni. A meglévők kordokumentumok. Az 1970-es évektől a népszerűsége csökkent. A tönkrement régi mintázatok ma már nem pótolhatók.

Mai divat a ragasztott kőburkolatú lábazatos és pilléres kerítés, vízszintesen szerelt fa kitöltő mezővel. Az átláthatóság korlátozott, előkerti növényzettel a kerítés tömörré tehető. A közterület és a lakótelek közötti zártság napjainkban egyre divatosabb. Nem érték a közösségi területek felé fordulás.

1.4.5. Építményrészlet vagy az alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

Az 1950-es évek elején épült Református templom és tornya anyaghasználatára tömegformálása homlokzati kialakítása a tervező építész által megalkotott szerves egységet képez. Mintaként nyilván nem tud szolgálni a nem szakrális épületek építészeti formálása anyaghasználatára és színezéséért.

Az épületegyüttes 3 egymás mellé sorakoztatott elemből áll. A tornyot és a templomrészt egy „loggia folyosó” kapcsolja össze. A közterület felőli határoló falak félkörívesen áttörtek. Az egyterű hosszanti belső tér ablakai is félkörívesek. A homlokzat egyszerű, vakolt. A díszítést a nyílások formálása, az oromfal kialakítása és az alkalmazott eltérő színű keretezés adja. Az üvegtégla betétes torony is egyedi megismételhetetlen elem. A torony lezárás a 2011-es felújításkor változott meg. A modern jelkép helyére törtvonalú gúla került.

forrás: képtár.hu

A Bencés szerzetesrend gazdasági bázisa Tömördpusztán működött. A lovas-istálló és a magtár még álló épülete helyi védelem alatt van több mint 20 éve. Az épületek méretét a gazdaság 150-180 évvel korábbi jelentősége határozta meg tömegben, szélességben, magasságban és épületszerkezetben. Tömör téglafallal és tömör téglavázszerkezettel épültek a nagy belmagasságú gazdasági épületek, nyeregtetővel és cseréppel fedve. A mai állapotból nem lehet következtetni az épületek homlokzati kialakítására, (levéltári kutatás szükséges).

forrás: műemlékem.hu

Az „Emlékházat” a Településképi rendelet 2. melléklete területi védelem alá sorolta. egy telekre területi védelem nem érvényesíthető. Mocsára jellemző utcaképtől idegen a telek előtti közterületen kialakult „örökzöld-fal”. Egyedi helyi művi értéként a lakóházak egy típusát jelenítheti meg a felújított épület. Az épületet fedő kontyolt nyeregtetőcsüngő ereszes kialakítása más lakóépületen nem található meg. Ugyancsak egyedi az oldalkert felé forduló tornác az alacsony pillérekre állított félköríves kialakítással. a kerítés és az épület lábazata nem hagyományörző.

<p>Jellemző ereszképzés a hajlított-háznál, kontyolt nyeregtetőnél</p>	<p>vállas-ház utca felőli kialakítása, ereszképzése, sajtoltszerű cseréppel</p>	<p>A régi formák megőrzésére törekvő felújítás ereszkialakítása</p>

A portahasználat a közel azonos nagyságú telkeken hasonló, egyre terjed jellemzővé válik a háztáji kertművelés mellett pihenőkertreszek kialakítása, a zöldsávok és előkertek példás gondozottsága.

Kizárólag a történeti településmag jellegzetes lakóépületei a 20. század első harmadában épült, oldalhatáron álló félig zárt részben nyitott tornácos hosszházak (tornác nélkül épültek a szerényebb, szegényebb, szoba - konyhás zsellérházak a Csillag utca déli oldalán), kontyolt nyeregtetővel, az utcai homlokzat vállas-ház jellegű kialakítással, kéttengelyes ablakosztással, tornácbejáráttal. Homlokzati vízszintes tagolás csak az utca felől jelenik meg a könyöklőpárkány és a kiváltó magasságában, valamint az ereszképzésnél. A felfalazott mellvéd a tornásznál is megjelenik, a tartópillérek egyszerűek, díszítéstől mentesek. A vakolat a meghatározó homlokzati anyag. A lábazatnál jelenik meg némi burkolat: cementes lábazat, ragasztott kő.

Tornácos hosszház befalazott, üvegezett verandaszerű tornác szakaszokkal az utca és oldalkert felől: a főépülettel szemközt a fák alatt kerekcsút áll, köztük kocsibeálló;

Az 1940-60-as évektől jellemzőek a 10x10 m-es külső kontúrra szerkesztett – továbbra is oldalhatáron álló – földszintes oldalbejáratos lakóházak. Az utcával párhuzamos épülettömeg a hátsókert felé beforduló keskenyebb

épületszámmal csatlakozik. Ezek a házak sátor- vagy manzárdtetővel épültek. A 1980-as évektől kezdtek nagyobb tömegű, többszintes, tetőtér-beépítéses családi házakat építeni.

Az 1940-as évek után épült hajlított-ház, a korábbi „vállas-házak” homlokzati ereszképzéssel

Hajlított-ház manzárdtetővel, és „vállas” ereszképzésű nyárikonyhával mai színezéssel.

1.4.6. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet

Mocsán kertépítészeti alkotás a majorok, majorsági központok körül alakulhatott ki.

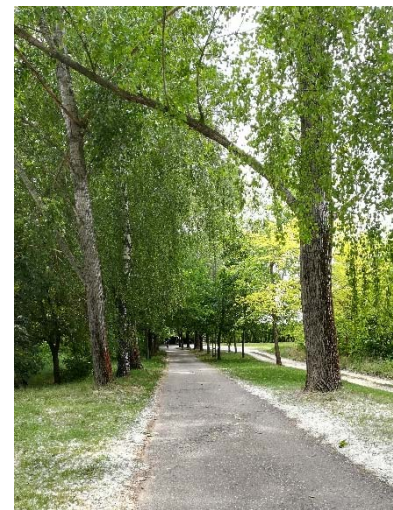
Boldogasszony-pusztán fennmaradt a pusztai intéző számára az Esztergomi Érsekség által 1890-es években építtetett kúria, mely jelenleg magántulajdonban van, magas, tömör kerítéssel körbevéve. Dús növényzetének idős egyedek közül néhány így is beazonosítható, de biztosan találhatók további értékes növények is.

Értékes zöldfelületi elem maga a temető, és környékén több földrészlet.

Déli szomszédságában található az Erzsébet-kert, melynek fáit Erzsébet királyné halála után a 19. sz. végén, 20. sz. elején ültették. Értékes, idős egyedek alkotják a növényzetet. A területtel délen szomszédos telepített nemesnyárasban fészkel Komárom-Esztergom megye második legnagyobb vetési varjú kolóniája. A temetőhöz vezető utat kísérő kettős fasor kiemelt értéket képvisel Mocsá növényzetében.

Az Erzsébet-liget idős kőrisei

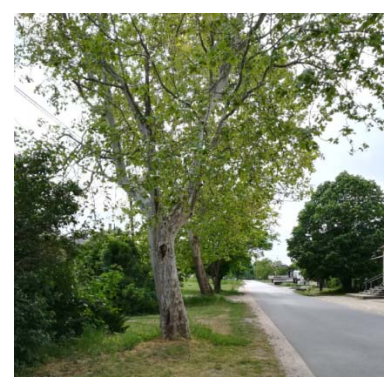
A temetőhöz vezető kettős fasor

Az Öreg utca burkolt árkat kísérő értékes idősebb vadgesztenyefa

Idős hársfa sor a közterületi árok épületek felőli oldalán

Szőlő utcai platánok védelemre érdemes értékes elemei

A településen **értékes növényzettel bíró társulások a homok-löszgyepek** az északkeleti határban (Dzsindzsa, Béla-pusztá), melyek a vizenyős területek mentén, szántásra alkalmatlan területeken maradtak meg. Az egykor nagy területeket borító lösztölgyes erdősztyepppek gypszintjének utolsó maradványai. Különlegességük, hogy számos olyan élőlény kötődik hozzájuk, melyek elterjedésének a mocsai terület hazánk nyugati határa. A hozzá kötődő gyepgazdálkodásnak, kaszálásnak, legeltetésnek kultúrtörténeti jelentősége is van.

A dominánsan mezőgazdasági művelésű tájban meghatározóak a vízfolyások, állóvizek, erek környezete, a település élővilágának, növényzetének, tájképi értékeinek „gyűjteményesei”.

Meglévő természeti, ökológiai, tájképi érték – vándormadarak pihenőhelyeként regionális jelentőségű – a Boldogasszonyi-tó és nádas, a tervezett rekreációs fejlesztésekkel és tevékenységekkel az értékek bemutatása is megvalósulhat.

Értékes zöldfelületi elemek a kavicsbánya-tavak és környezetük, az utóhasznosítás során kialakuló rekreációs felületek igényes rendezése új értéket teremthet.

A Boldogasszonyi-tó nádas, a belterület határából

Településképi, közösségi szempontból **kiemelkedő értéket képviselnek** a példásan gondozott **előkertek és utcai zöldsávok fasorai és kiültetései**. A fasorok változatosak, többnyire gyümölcsfák, dió (*Juglans regia*), nyír (*Betula pendula*) mellett kiemelkedő arányban vannak jelen a tájidegen örökzöldek: keleti tuja (*Thuja orientalis*) és a feketefenyő (*Pinus nigra*). A zöldsávba ültetett cserjék is többségükben örökzöldek, jellemző fajok a kisebb termetű tuják, borókák (*Juniperus sp.*), bokortermű tiszafa-fajták (*Taxus sp.*). Az évelők között gyakori a hagyományos kiskerti dísznövények közül a tágtűrésű kerti pálmaliliom (*Yucca filamentosa*), vaskoslevelű bőrlevél (*Bergenia crassifolia*), kerti pletyka (*Tradescantia sp.*), sásliliom (*Hemerocallis sp.*). A lakóterületek előkertjeiben az előbb felsorolt növényeken kívül jellegzetes a szerb luc (*Picea omorika*).

Idős platánokból, hársakból, vadgesztenyékből álló fasor az Öreg utcában

Gondozott zöldsáv, háttérben előkerti szerb luccal és tujával

Örökzöldek és árok mellett tágtűrésű évelő

Vízvezető árok melletti évelőágy, az Öreg utcában

A tájképben, tájhasználatban, egyedi építészeti formavilággal és jellegzetes ültetett növényzettel rendelkező meghatározó elemek a **szőlőhegyek**: a belterülettől délnyugatra az Öreg-hegy, északra a Harasztiszőlők, utóbbi jelentős része felhagyott, vagy egybeszántott parcellákból áll, régi tájhasználatot fenntartó értéket nem képvisel. A területek a domborzatnak és a változatosabb – bár egyre inkább megszűnő –, mozaikos művelésnek, a telkek határán telepített fasoroknak és facsoportoknak köszönhetően karakterében, látványában markánsan elkülönül a környező nagytáblás szántóföldektől, és a lakott területektől is.

A **Harashti-szőlőkben** néhány épület maradt meg, a szinte teljes egészében egybeszántott szántóföldi művelésű parcellákból áll.

Az **Öreg-hegy** keskeny parcellái a hegy lába körüli útról egészen a hegytetőt észak-déli irányban átszelő útig nyúlnak, az épületek általában a szalagtelkek fenti és lenti végében helyezkednek el. A XIX. századi kataszteri térképek szerint a hegylábú utat végig házak szegélyezték, mára számuk erősen megfogyatkozott. Az épületek kis alapterületűek, egy- vagy hasznosított tetővel rendelkezők, a földszinten a gazdasági- és tároló helyiségek, ha van, az emeleten a lakoszobák kapnak helyet. Zárványszerűen, egy-egy telken, telekrészen maradtak szőlős-, gyümölcsös-, veteményeskertek a melléképületek körül. Jellegzetes növényfaj a dió (*Juglans regia*) a ház előkertjébe, a bejárat, lugas mellé ültetve.

Gazdasági épület tárolóként szállásként használt tetővel.

Egyszintes présház, tároló, diófával

A háttérben szőlőskert gyümölcsfával

Egyedi tájérték az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténelmi, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van és a táj részét képezi. Az egyedi tájérték-megnevezés besorolás nyilvántartás önmagában védelmet és korlátozó hozzárendelést nem jelent, de megőrzésük a tájkarakter és a helyi közösségek számára fontos lehet, ha a településen élők is értéknek tekintik ezeket. Mocsan a TÉKA adatbázis szerint 17 db egyedi tájérték található, ezeket helyszíni vizsgálatainkon ellenőriztük. A belterületi országos vagy helyi egyedi védelem alá tartozó épületeket a tájértékek között nem szerepeltetjük, ezek megnevezése leírása az értékkataszterben található. A különböző szintű védelmek egymásra halmozása a tényleges védelem elvesztéséhez vezethet hosszútávon.

Mocsán összesen 7 db kereszt található, 4 db a belterületen, 3 db a külterületen. A négy belterületi kereszt közül három a történelmi településmagban, utcák kereszteződésében helyezkedik el – kivételt a temetőben található képez. A belterület északi határában, a Komáromra vezető út mentén álló kereszt jó állapotú, szántóföldekkel övezett gyepes tisztáson áll, lekerítve. Az Öreg-hegy tetején álló kereszt a valaha itt felkúszó kálváriához tartozhatott, a Kálváriából sajnos semmi nem maradt meg. Létezéséről régi mocsai képeslapok adnak hírt. Tömördpusztán a bevezető út mentén áll a kereszt.

A meglévő és egykori szőlőhegyekhez kapcsolódó egyedi tájértékek a pincék, présházak terménytárolók, melyekből kevés maradt fenn. Az egyedi tájértékként felvett források magánterületen találhatóak a Boldogasszonyi-tó és a Kocs-Mocsai vízfolyás mentén.

Egyetlen gémeskút található a településen, a központi belterülettől délre található Kövesi Kft. baromfitartó-telepei között a Kocs-Mocsai - patak felé tartó időszakos vízfolyás környékén.

A település területén fellelhető tájértékek összefoglalóan az országosan és helyileg védett épületek nélkül (*tajertektar.hu nyilvántartása alapján, nem jóváhagyott tájértékek, helyszíni vizsgálat alapján felülvizsgálva*):

	MEGNEVEZÉS	CÍM	HRSZ.
3	Somogybükkösi templomkereszt	Kis u. 24.	1
4	Mátyási kereszt	Csillag u. – Kocsi u.	(637)
5	Kereszt	Sport u. – Igmándi u.	991
6	Temető kereszt	Temető	0481
7	Kereszt	külterület /Kis u. külterületi szakasza – a 8142. jelű Komáromi út kereszteződése/	0504/1
8	Kereszt	külterület az Öreg-hegyen	2046/1
9	Apátsági kereszt	külterület a Tömörd-pusztán	0138/42
10	Forrás	Kis u. 68.	78
11	Forrás	Öreg u. 51.	258/1
12	Forrás	Csillag u. külterületi szakasza	019/11
13	Forrás	külterületen az Újtelep u., Boldogasszonyi-tó partja	0648/3
14	Gémeskút	külterület, dél állattartó telepek közötti területen	030/5
15	Pince	külterület az Öreg-hegyen	1614
16	Pince	külterület az Öreg-hegyen	2105
17	Pince	külterület a nyugati határban	0207

Talán az egyik legjelentősebb tájérték a községi Kálvárián álló vadkörtefa, mint „tanúfa”, ami alatt a szájhagyomány szerint 1798-ban Csokonai Vitéz Mihály pihent meg.

1.4.7. Szobor, képzőművészeti alkotás, települési érték, illetve egyedi tájérték

Szobor: Hősök Emlékműve, szovjet emlékmű, (Kocsi utca – Iskolánál) Millecentenáriumi emlékmű, Trianoni emlékmű, 1956-os emlékmű

Mocsán nyomon követhető a település fejlődése, az egyes bővülési szakaszokhoz, újabb lakóházakhoz, utca nyitásokhoz újabb kőkereszt, feszület, emlékjel állítás kapcsolódott az országos mellékút hálózat mentén, illetve a külterületre vezető utak határában. Ezek többsége ma is áll. Ezeknek az alkotásoknak védelmet a hordozott szellemiség teremt függetlenül a szobrászati vagy művészeti koncepció tényleges megvalósulásának minőségétől.

A TÉKA adatbázisában egyedi tájértékként szereplő kereszteteket és feszületeket az alábbiakban mutatjuk be (ezek egyike sem jóváhagyott tájérték, nem védett emlékmű, nem védett emlékjel). Továbbiak: boldogasszonypusztai kereszt, tömörd-pusztai temetőbeli kereszt, régi katolikus temetőbeli kereszt.

Kereszt a Sport u. – Igmándi u. kereszteződésében

Somogybükkösi templomkereszt a templom mellett

Mátyási kereszt a Csillag utcánál

Komáromi út menti kereszt

Apátsági kereszt Tömörd-pusztán

A Hősök emlékművét az I. és II. világháborúban elesett hősök emlékére állították 1948. augusztus 20-án. Alacsony kőlabazatos igényes drótszövevből készített kerítésmezők veszik körbe az emlékművet szegélyező zöldszigetet.

Az Ady Endre utca elején, a Kocsi utcánál található kisebb zöldfelületen több emlékművet is elhelyeztek. A képen láthatót, a Millecentenáriumit, 1996-ban állították. A tömbköre helyezett emléktábla füves környezetében nem időjárás álló.

Ugyanitt, az Ady Endre utca elején található a Trianoni emlékmű. Az 1920 előtti jelképes ország lehatárolás eltérő színű térkő burkolatból készült. Az emlékjel eszméi, szimbolikus értékkel rendelkezik.

További emlékjelek az Öreg utca és a Szűk utca sarkán, idős fákkal övezve áll a szovjet emlékmű, és a 2001-ben avatott kopjafa.

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

2.1. A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPLŐ ELEMELK VONATKOZÁSÁBAN MEGHATÁROZÓ RÖVID ÉS KÖZÉPTÁVON TERVEZETT VÁLTOZÁSOK ISMERTETÉSE

A kialakult és meglévő településhálózatban és valós tájhasználatban változás csak kismértékben várható. **A változások azonban a települési örökségi értékekre nincsenek hatással.** A területfelhasználási besorolás szintjén a változással érintett területek a jelenlegi használatnak megfelelő besorolást kapják, vagy a jogszabályi változásokat követik, a jogfolytonosságot kívánják biztosítani, illetve helyi vállalkozók, beruházók fejlesztéseit teszik lehetővé. A települési értéket érintő fejlesztéseket az alábbiakban ismertetjük:

- **Az új különleges beépítésre nem szánt turisztikai-rekreációs területek fejlesztése a – helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánított – Boldogasszonyi-tó partján,** kisléptékű épületek, építmények, horgászati szállások megjelenésével járhat. Ezek tájba illesztése, a horgászati funkcióhoz rendelt visszafogott formája, kis belmagassága az építmények tervezése és létesítése során fontos feladat. A létesítés során a védett tájlemek megőrzése kiemelten fontos szempont.
- Különleges beépítésre szánt, illetve nem szánt hasonló turisztikai-gazdasági, ismeretterjesztési rendeltetést kíván a tulajdonos megvalósítani a Boldogasszony-tó környezetében. Ennek érdekében a területfelhasználási kategóriák egységesítése válik szükségessé (tájgazdálkodási központ, turisztikai-ismeretterjesztő központ). A területek egységesen természet- és tájvédelmi központ területfelhasználásba kerülnek. A védelmi szempontok így kedvezőbben tudnak érvényesülni.
- **A közigazgatási határ keleti részén a bányatavak és környezetük üdülőházak üdülőterületből beépítésre nem szánt turisztikai-rekreációs területbe kerülnek át,** a távlati fejlesztési igényekkel összhangban. A beépítésre nem szánt területen legfeljebb 10%-os beépíthetőség engedhető meg, így a többhektáros területen az extenzív horgászati – rekreációs hasznosításhoz illő kisléptékű épületek és építmények építhetők, de csak ott ahol a tavak partszakasza szélességben az épület elhelyezését, az épület építmény körüljárhatóságát lehetővé teszi. A terület táj és természetvédelmi szempontból nem védett sem országosan sem helyileg, így az átsorolásnak a települési értékekre nincsen hatása.
- Előkertben terasz létesítésének engedélyezése a Szőlő utcai házi cukrászda előtt. Az utca nem áll helyi területi védelem alatt, az épület nem tartozik a helyi egyedi védett épületek csoportjába. Történeti településmag utcaképét nem változtatja meg az előkerti terasz, a parkolást telken belül kell megoldani.
- Vízgazdálkodási területek lehatárolását pontosítani kell a KEMTrT-nek megfelelően – a valóság szerint és a kapott geodéziai felmérés szerint kissé finomítva, biztosítani kell a területrendezési tervekkel való

összhangot a hatályos településrendezési eszközök készítése óta eltelt többszöri megyei tervi módosítások miatt. A keleti határban található bányatavak esetében a turisztikai fejlesztésekhez a beépítés jobb megalapozása miatt van szükség a pontos lehatárolásra. Települési értéket a változtatás nem érint.

- A nyilvántartott bányatelkek különleges beépítésre nem szánt bánya területfelhasználásba sorolása, lehetővé teszi a bányászati tevékenység megkezdését. A módosulásnak semmilyen hatása nincsen a települési védendő örökségre, mivel a bányatelkek kapcsán nincs érintettség.
- Erdőtervezett erdők erdészeti rendeltetés szerint a megfelelő – gazdasági, védelmi, közjóléti – erdő területfelhasználásba kerülnek a Komárom-Esztergom megyei Kormányhivatal erdészeti adatszolgáltatása alapján. Az erdők nem védettek települési örökségvédelmi szempontból.
- Csereerdők kijelölése a település területén elszórva, a biológiai aktivitás érték egyensúlyban tartása miatt válik szükségessé. A meglévő telephelyek tájba illesztése, vagy a tervezett beruházások esetleges kedvezőtlen környezeti, tájképi hatásai mérséklésére védőfásítás szükséges, a világörökségi várományos területekkel és régészeti lelőhelyekkel összhangban.

A fent említett és további változtatások a jelenlegi használatot rögzítik, erősítik, vagy magasabb szintű jogszabályokkal való összhang megteremtését segítik. Települési örökségvédelmi következményük, hatásuk nincsen.

A közterületi zöldfelületek idős faállománya is értéknek tekinthető, karakterformáló elemek. Ezek védelem alá helyezés nélkül is védhetők, ha a tulajdonos és kezelő számára fontos a megmaradása. Kiemelendő a magánkertek, az előkertek és az utcai zóldsávok példás gondozottsága.

Mocsa jellemzően mezőgazdasági művelésű külterületének meghatározó zöldfelületi elemei a **vízfolyások, természetes és mesterséges állóvizek**, illetve az azokat övező **növényzet és élővilág**. Meglévő természeti, ökológiai, tájképi érték – vándormadarak pihenőhelyeként regionális jelentőségű – a **Boldogasszonyi-tó** és nádasa, a tervezett rekreációs fejlesztésekkel és tevékenységekkel az értékek bemutatása is megvalósulhat.

Értékes zöldfelületi elemek a **kavicsbánya-tavak és környezetük**, az utóhasznosítás során kialakuló rekreációs felületek igényes rendezése új értéket teremthet. A településen értékes növényzettel bíró társulások a **homoklőszgyepek az északkeleti határban** (Dzszindzsa, Béla-pusztá), melyek a vizenyős területek mentén, szántásra alkalmatlan területeken maradtak meg. Az egykor nagy területeket borító lősztölgyes erdőszyeppek gyepszintjének utolsó maradványai. Különlegességük, hogy számos olyan élőlény található itt, melyek nyugatabbra már nem lelhetők fel. A hozzá kötődő gyepgazdálkodásnak, kaszálásnak, legeltetésnek kultúrtörténeti jelentősége is van.

A településszerkezetet formáló, közlekedési hálózatban bekövetkező változás az M1 autópálya fejlesztése, 2x3 sávra tervezett bővítése, ennek része egy, a 8142 j. összekötő úttal való csomópont kiépítése is Mocsán. Az új közlekedési csomópont, az elérhetőség javulását eredményezi, ugyanakkor a jelenleg elenyésző, Mocsát érintő átmenő forgalom növekedése várható. Komolyabb változtatási szándék az infrastruktúra területén nincs. A települési és térségi közműhálózatok kiépültek. Változás csak hosszútávon várható, az anyagi lehetőségek megteremtődése esetén, a szennyvízcsatornával el nem látott fejlesztési területek csatornázásánál.

2.2. A VÁLTOZÁSOK HATÁSAI

2.2.1. A változások hatásai a régészeti örökségre

Mocsán összesen 30 régészeti lelőhelyet tartanak nyilván, minden nagyobb régészeti korszak emlékényaga képviselve van, melyek különféle védettséget élveznek. A védett és nyilvántartott régészeti lelőhelyek jellemzően a belterületől északi-északnyugati irányban helyezkednek el.

A külterületen elhelyezkedő **szinte összes – 1-4. és 6-32. – lelőhely nagyobb része évtizedek óta intenzív mezőgazdasági művelés alatt áll**, néhány a vízfolyásokat kísérő erdő, illetve gyepes sávban helyezkedik el. A település területén minden nagyobb régészeti korszak emlékényaga képviselve van: őskori, avar kori, Árpád-kori, Karoling-kori, római kori, középkori, kora újkor. Az intenzív talajművelésnek (főként a mélyszántásnak) a lelőhelyeken negatív hatásai vannak. Az említett régészeti lelőhelyek megmaradása nagyban függ attól, hogy a jelenlegi veszélyeztetés (szántás, mélyebb talajlazítás) folytatódik-e, vagy pedig az érintett területeken más, bolygatással nem járó technológiára, vagy más művelési ágra térnek át (például rét-legelőgazdálkodásra). Hozzá

kell tenni, hogy nincs szükség feltétlenül a művelési forma megváltoztatására, hiszen az egyes talajművelési módok és módszerek között is jelentős különbségek vannak a mélységi talajmozgatás során. A lelőhelyek területén előnyben kellene részesíteni a kis mélységű és minimális talajforgatással járó művelési technológiákat.

A régészeti lelőhelyek közül a **20-25., a 28. és a 29. számú fokozott védelem** alatt áll. A lelőhelyek a belterületől északra-északnyugatra helyezkednek el, amik Brigetio római kori településhez tartozó légiótáborok maradványait mutatják.

A megfigyelt régészeti jelenségek többsége telepekhez, településekhez köthető, ugyanakkor több lelőhelyen került elő temetkezési emlékműanyag. Kiemelendők a római kori időszakos légiótáborok maradványai. A területen jellemző, régóta tartó intenzív mezőgazdasági művelés miatt a leletanyagok szórványosak, kevésbé intenzívek és nehezen kutathatók.

Újteleptől délre, a Kocs-Mocsai - patak partján kijelölt új lakó fejlesztési terület részben érinti a 7. lelőhelyet a Naszályi úti hídnál. A nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a besorolás szerint kijelölt fejlesztést a szabályozás eszközeivel szükséges összehangolni, a nyilvántartott régészeti lelőhelyre „a telek be nem építhető része” jelölést kell rögzíteni. Ugyan ezzel a szabályozási eszközzel kell élni a lakóterületi fejlesztés déli részén a 6. régészeti lelőhely kapcsán, a Kocs-Mocsai - pataknál.

A település déli határában korábban kijelölt lakóterület – most gépjármű-tárolásra alkalmas Gksz területfelhasználásba kerülő – érinti az igen vegyes leletanyaggal rendelkező, évtizedek óta intenzív szántóföldi művelés alatt álló 30. sz. Gálic-tag lelőhelyet.

A napelem - erőműparkok közül az északi határhoz közelebbi – Néreusz Kft. 21. számú – területének kijelölése A római birodalom határai A „dunai limes” világörökségi várományos területtel összhangban történt. A fejlesztéshez „előzetes régészeti dokumentáció” készült, eszerint a dokumentáció szerint a beruházás során az építkezés alatt a földmunkákat régész irányítása mellett kell végezni, olyan munkagépekkel, melyek a régészeti tükörfelület kialakítására alkalmasak. A Solarcell Kft. napelem - erőműparkja – a terv készítésének idején – építési engedéllyel rendelkezik, a kivitelezés során az itt található 19. lelőhely anyagát sérelem nem éri, a paneleket tartó elemek és a villamos földkábelek elhelyezését régész felügyeletével fogják majd végezni.

Alapvetően fontos, hogy a már ismert régészeti lelőhelyek közvetlen környéke *régészeti érdekű területnek* minősül. Bármely jövőbeli beruházás esetében felhívom a tulajdonosok, a beruházók és a kivitelezők figyelmét, hogy ha földmunkák közben régészeti emlék vagy lelet kerül elő, a munka felelős vezetője köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és a jegyző útján a Hivatalnak azt haladéktalanul bejelenteni. A feltárással jogosult intézmény intézkedéséig köteles a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - gondoskodni.

A jogszabályok nem írnak elő kárenyhítési vagy ellentételezési kötelezettséget arra az esetre, ha egy terület tulajdonosát az előírások vagy a jogszabályból eredő kötelezettségei miatt hátrányok érik. Kárenyhítésre nem is nagyon van példa.

2.2.2. A változások hatásai a történeti településre, település- és tájszerkezetre

A XVIII. századra kiépült és napjainkig tovább épített belterületi településszerkezetet hordozza Mocsa történeti településmagjának utcahálózata vonalvezetésben, sokszor az utcák szélességében is, teleknagyságokban. Portahasználatban, telken belüli épület elhelyezésben az elmúlt 50-70 év a meghatározó. A déli és nyugati irányban bővített településrészek szabályos utcaszerkezetűek, a beépítés módja oldalhatáron álló maradt, az épületek alapterületi elrendezése és szintszáma növekedett. A külterületi puszták a történeti településmaggal egyidősek, a gazdasági kultúra szempontjából értékes és megőrzendő elemek, környezeti minőségük javítása, az itt lakók életszínvonalának emelése fontos feladat. A történeti településrészt szerkezeti szinten változás nem érinti. Az új beépítésre szánt terület-kijelölések térben elválnak a már beépült részekről.

Mocsa tájszerkezete a természeti adottságoknak megfelelő, nagyrészt a történetileg kialakult használatot tükrözi. **A meglévő mai tájszerkezetre a változásoknak kis hatása van.**

2.2.3. A változások hatása a műemléki értékekre.

Mocsa műemléki értékeit a településrendezési eszközök tervi változásai nem érintik, hatásuk nincsen.

NYILATKOZAT

Alulírott, **Takács Károly**, régész, nyilatkozom, hogy a 496/2016. (XII. 28.) Kormányrendelet 69. § (2) bekezdésének a) pontja szerinti előírásnak megfelelően szerepelek az adott örökségvédelmi szakterületre vonatkozó szakértői névjegyzékben.

Régész diploma száma: 1510/2000 (ELTE-BTK).

Szakértői engedély regisztrációs száma: R4XH98

Nyilvántartásba vétel sorszáma: 17/2011

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Jelen tanulmányt a "szerzői jogról" szóló 1999. évi LXXVI. törvény alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása csak a szerző engedélyével történhet.

Győr, 2020. május 7.

/Takács Károly/

Alulírott **Wolf Beáta**, mint Mikebuda község településrendezési eszközeinek és az ehhez készülő örökségvédelmi hatástanulmány *műemléki területi munkarésze*nek készítője nyilatkozom, hogy:

a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, valamint az örökségvédelmi hatástanulmány települési örökségvédelmi munkarészeinek elkészítésére a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 84.§ (2) bekezdés c) pontja szerint, mint a hatástanulmány alapjául szolgáló tervfajta elkészítésére egyébként jogosultsággal bíró településtervező jogosultsággal rendelkezem.

Budapest, 2021. május 31.

Wolf Beáta
okl. építészmérnök
vezető településtervező
TT/1 01-2384